

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра _____ дошкільної освіти _____

**КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ІСТОРІЯ ГУВЕРНЕРСТВА В УКРАЇНІ

Для освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта»
спеціальності 012 Дошкільна освіта

Автор: асистент Андрєєва М.Ф.

(посада, прізвище та ініціали)

Затверджено на засіданні кафедри протокол № 1 від «27» серпня 2019 р.

Зміст КНМЗНД

1. Робоча програма навчальної дисципліни;
2. Навчальний контент;
3. Методичні рекомендації до проведення практичних (семінарських) занять, завдань для лабораторних робіт;
4. Дидактичне забезпечення самостійної роботи;
5. Засоби діагностики навчальних досягнень студентів;
6. Інформаційні матеріали бібліотеки по забезпеченню навчальними підручниками(посібниками) з дисципліни.

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри

Брежнєва О.Г.

2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПП.В.14 Історія гувернерства в Україні

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки _____

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність _____

012 Дошкільна освіта

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____

«Гувернерство»

(назва спеціалізації)

факультет філології та масових комунікацій

(назва факультету)

2019 – 2020 рік

Робоча програма з навчальної дисципліни «Дитинознавство» для здобувачів III курсу першого(бакалаврського) рівня вищої освіти

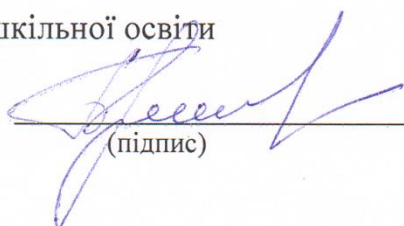
ОПП Дошкільна освіта, спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Розробник: асистент кафедри дошкільної освіти Андрєєва Марина Федорівна

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри дошкільної освіти

Протокол від “27” серпня 2019 року, № 1

Завідувач кафедри дошкільної освіти

(підпис)

(Брежнєва О.Г.)
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>01 Освіта/Педагогіка</u> (шифр і назва)	Нормативна (за вибором)	
Модулів – 2	ОПП <u>Дошкільна освіта</u> Спеціальність: <u>012 Дошкільна освіта</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		4-й	4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр	
Загальна кількість годин 90 год.		7-й	7-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента - 4	Рівень вищої освіти <u>Перший (бакалаврський)</u> <u>рівень</u>	Лекції	
		20 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		10 год.	6 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		59 год.	77 год.
		Індивідуальні завдання:	
		1 год.	
Вид контролю:			
залік			

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 25/75

для заочної форми навчання – 75/25

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни: ознайомити здобувачів вищої освіти з історією виникнення та розвитком гувернерства в Україні як особливої сфери діяльності людини, наукової галузі, навчальної дисципліни, використовуючи системний підхід.

Завдання:

1. Сформуванню у студентів знання про виникнення гувернерства як соціально-педагогічного явища, розкриття розвитку гувернерства в історичному процесі, визначення місця гувернерства у світовій системі виховання, окреслення перспектив становлення й розвитку сучасного інституту гувернерства.
2. Забезпечити професійну компетентність студентів у сфері діяльності гувернерства;
3. Ознайомити студентів з гувернерськими системами навчання і виховання;
4. Проаналізувати рівень професійної та допрофесійної підготовки цієї категорії соціальних працівників в Україні;
5. Залучити ЗВО до науково-практичної роботи із зазначеної дисципліни.
6. Визначити історичний аспект становлення професії гувернера в Україні
7. З'ясувати науково-теоретичні підходи до аналізу сучасного гувернерства як об'єктивно існуючого педагогічного явища та освітньо-виховної системи України.

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі:

Навчальна дисципліна «Історія гувернерства в Україні» у освітній програмі Дошкільна освіта належить до вибіркових компонентів освітньої програми навчальних дисциплін вільного вибору студента (спеціалізація «Гувернерство»).

Передумови для вивчення дисципліни:

Навчальна дисципліна «Історія гувернерства в Україні» вивчається здобувачами вищої освіти після вивчення наступних дисциплін «Історія дошкільної педагогіки», « Основи гувернерства з методикою», «Дитинознавство»

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

1. Генезис і розвиток гувернерства як системи формування самобутньої особистості в умовах варіативної та альтернативної освіти
2. Організаційно-педагогічні засади діяльності соціального гувернера.
3. Основні завдання сімейної педагогіки. Специфіка педагогічної діяльності гувернерів з дітьми в сучасних умовах
4. Характеристику гувернерських систем навчання і виховання.
5. Складові гувернерської системи формування особистості.
6. Специфіку роботи соціального гувернера в різних регіонах України.

вміти:

1. Використовувати набуті знання у науково-практичній роботі.
2. Характеризувати сучасні гувернерські системи навчання і виховання.
3. Оперувати у своїй діяльності гувернера теоретично-експериментальними підходами щодо створення моделей сімейного виховання і технологій індивідуального розвитку дошкільників у домашніх умовах в Україні.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Гувернерство як соціально-педагогічне явище

Тема 1. Історичний розвиток гувернерства як системи формування самобутньої особистості

Тема 2 . Відродження інституту гувернерства як суспільно необхідного соціально-педагогічного явища в Україні.

Змістовий модуль 2. Гувернерство як предмет науково-педагогічного аналізу вид професійно-педагогічної діяльності

Тема 1. Гувернерство як предмет науково-педагогічного аналізу

Тема 2. Педагогічні технології підготовки гувернерів у ЗВО України

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Гувернерство як соціально-педагогічне явище												
Тема 1. Історичний розвиток гувернерства як системи формування самобутньої особистості	21	4	2	-		15	17	1	1	-		15
Тема 2. Відродження інституту гувернерства як суспільно необхідного соціально-педагогічного явища в Україні	19	6	3	-		10	24	2	2	-		20
Разом за змістовим модулем 1	40	10	5	-		25	41	3	3	-		35
Змістовий модуль 2. Гувернерство як предмет науково-педагогічного аналізу вид професійно-педагогічної діяльності												
Тема 1 Гувернерство як предмет науково-педагогічного аналізу	16	4	2	-		10	17	1	1	-		15
Тема 2. Педагогічні технології підготовки гувернерів у ЗВО України	24	6	3	-		15	24	2	2	-		20
Разом за змістовим модулем 2	41	10	5	-	1	25	42	3	3	-	1	35
Усього годин	81	20	10	-	1	50	83	6	6	-	1	70
Модуль 2												
ІНДЗ	9		-	-		9	7		-	-	-	7
Усього годин	90	20	10	-	1	59	90	6	6	-	1	77

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тенденції розвитку сімейної освіти в Україні	2
2.	Гувернерські методики навчання дитини в домашніх умовах	2
3.	Специфіка, інваріатні та варіативні види діяльності сучасного гувернера	4
4.	Правовий статус гувернера-вихователя у сучасному суспільстві, в системі освіти, інституціях сімейного типу.	2

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Характеристика гувернерських систем навчання і виховання	8
2	Сутність та зміст сучасного педагогічного процесу домашнього виховання в Україні	6
3	Сучасний погляд на професійну діяльність гувернера	8
4	Педагогічний комплекс умов підвищення ефективності підготовки гувернерів в Україні	6
5	Сутність та зміст сучасного педагогічного процесу домашнього виховання в Україні.	9
6	Освітня діяльність гувернерів у сучасних умовах.	8
7	Гувернерська виховна система — галузь гуманістичної педагогіки	6
8	Види професійної та допрофесійної підготовки соціальних гувернерів в Україні.	4
9	Проблеми розвитку гувернерства в Україні: історія та сучасність.	5

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності ЗВО, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання ІНДЗ захистом творчого проекту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу – це вид творчої роботи ЗВО, яка містить результати дослідницького пошуку, висвітлює рівень опанування знаннями з дисципліни «Історія гувернерства в Україні» та практичними вміннями аналізувати досліджувану проблему, відображає певний рівень навчальної компетентності ЗВО. З даної дисципліни ЗВО виконує індивідуально-дослідне завдання (творчий проект) за результатами вивчення змістових модулів.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час практичних занять і

охоплює значний обсяг змісту навчального курсу.

Вид ІНДЗ – творчий проект. ІНДЗ має бути стислим, носити оглядовий характер. Повинно бути представлено у зручній для сприймання формі, бажано у вигляді мультимедійної презентації (PowerPoint, MovieMaker).

Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано відповідно у табл.

Система оцінювання ІНДЗ

№ п/п	Критерії оцінювання, виконаної роботи	Максимальна бальна оцінка за критеріями
1	Обґрунтування актуальності обраної теми	1
2	Логіка викладення матеріалу	2
3	Визначення сучасного стану проблеми, її перспективність	2
4	Обізнаність у науковій та методичній літературі, широта представлених авторських позицій	2
5	Обґрунтування власної позиції	2
6	Оформлення роботи	1
	Разом	10

Характеристика рівнів виконання ІНДЗ:

Високий рівень виконання (10-9 балів): робота містить всі структурні компоненти. Найважливіша аргументованість висновків. Основна наукова інформація систематизована і представлена в описі. Методичні поради і висновки ґрунтовні, логічні. Найважливіше власне бачення проблеми дослідником, глибоке її знання. Науковий і фактичний матеріал оформлений аргументовано і доказово. Показані вміння самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати інформацію, користуватись джерелами інформації. Робота має творчий характер.

Достатній рівень виконання (8 – 7балів): Робота містить всі структурні компоненти. Основна наукова інформація систематизована і представлена в описі. Студент виявив знання в обсязі означеної проблеми. Володіє розумовими операціями аналізу, синтезу, узагальненням, вміє робити висновки. Матеріал роботи представлений логічно, обґрунтовано. Студент здатний самостійно опрацювати матеріал і оформлювати його у цілісну роботу, але не вистачає власних суджень, свого бачення щодо розв'язання обраної теми роботи.

Середній рівень виконання (6 - 4 балів): студент виявляє вміння працювати з науковими, методичними джерелами. Має утруднення в узагальненні, систематизації матеріалу. Методичні поради незмістовні. Відсутнє власне бачення розв'язання проблеми. Робота має більш описовий ніж аналітичний характер.

Низький рівень виконання (3-0 балів): Неякісне оформлення роботи. Студент відтворює незначну частину завдання, діє в межах поставлених умов, але виконання їх поверхове. Показує незнання спеціальної термінології. Не вміє здійснювати аналітичний опис наукового матеріалу. Має нечітке уявлення про проблему, що вивчається.

10. Методи навчання

Лекція, розповідь, бесіда, пояснення, роз'яснення, вправа, самостійна робота, практична робота, самостійна робота з книгою, демонстрація, ілюстрація, диспут, мозкова атака, проблемного викладу, пізнавальний спір.

11. Критерії оцінювання

Оцінку "**відмінно**", за європейською шкалою – А (див. шкалу оцінок), отримує студент за глибоке і повне опанування змісту навчального матеріалу, в якому він легко орієнтується, понятійного апарату, за уміння зв'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і в письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення. Оцінка "**відмінно**" ставиться, коли студент самостійно набуває практичних навичок з питань дошкільної освіти, який глибоко засвоїв основні поняття, а також вміє раціонально застосувати отримані знання із врахуванням особливостей. Студент не повинен вагатися при видозміні запитання, повинен робити детальні та узагальнюючі висновки.

Оцінку "**добре**", за шкалою ECTS – В, отримує студент за повне засвоєння навчального матеріалу, володіння понятійним апаратом, орієнтування в вивченому матеріалі, свідоме використання знань для вирішення практичних завдань, грамотний виклад відповіді, але у змісті і формі відповіді мали місце окремі неточності (похибки), нечіткі формулювання закономірностей тощо. Відповідь студента повинна будуватись на основі самостійного мислення.

Оцінку "**добре**", за шкалою ECTS – С, отримує студент за правильну відповідь з двома-трьома суттєвими помилками.

Оцінки "**задовільно**", за європейською шкалою D, заслуговує студент, який виявив знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, що справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь студента будується на рівні репродуктивного мислення, студент слабо знає структуру курсу, допускає помилки у відповіді, засвоїв і набув практичних навичок у використанні відомих методів обробки із застосуванням типових реалізації. Вагається при відповіді на видозмінене запитання, разом з тим студент володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді.

Оцінки "**задовільно**", за шкалою ECTS – E, заслуговує студент за неповне опанування програмного матеріалу, але отримані знання і набуті практичні навички відповідають мінімальним критеріям оцінювання.

Оцінка "**незадовільно**", за шкалою ECTS – FX, виставляється, коли студент має розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекичує їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка "**незадовільно**" виставляється студенту, який не може продовжити навчання без додаткових знань з курсу.

Оцінка "**незадовільно**", за шкалою ECTS – F, виставляється студенту за повне незнання і нерозуміння навчального матеріалу або відмову від відповіді і передбачає повторне навчання студента з дисципліни. За повне незнання і нерозуміння навчального матеріалу або відмову від відповіді за європейською шкалою виставляється оцінка F, яка передбачає повторне навчання студента з дисципліни.

12. Засоби оцінювання

В основі модульного контролю з дисципліни лежить накопичення оцінок (балів) за певний період навчання. Цей період включає різні види діяльності студента: роботу на

семінарських заняттях, виконання тестів, модульних контрольних робіт, написання рефератів, підготовку творчих завдань та інше. Сума балів виступає в ролі кількісного показника якості роботи кожного студента. За основу оцінювання досягнень студентів використана 100 - бальна шкала.

Модуль 1 - поточного тестування - передбачає відпрацювання студентами матеріалу семінарських занять за двома змістовими модулями, а також проведення тестування наприкінці кожного змістового модуля. Модуль 2 - індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) - передбачає перевірку і захист роботи за певною темою.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі засоби:

- **усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, доповіді, презентація рефератів тощо.

- **письмового контролю:** модульне письмове тестування, реферат, конспекти занять.

- **комп'ютерного контролю:** презентації доповідей та творчих проєктів.

- **самоконтролю:** самооцінка своїх знань, самоаналіз.

Принципи контролю за успішністю: пред'явлення єдиних вимог; об'єктивність, систематичність, системність, індивідуальний характер контролю; диференційований контроль.

Функції контролю (контрольна, навчально-виховна, організаторська, розвивальна, стимулювальна, управлінська, діагностична, прогностична).

Форми контролю - усне чи письмове опитування, колоквиум, полілог, семінар, тестування, реферат, презентація, конспектування, складання анотацій, аналіз проведених занять тощо.

13. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота				Сума
Змістовий модуль №1		Змістовий модуль № 2		
T1	T2	T1	T2	100
25	25	25	25	

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Приклад для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота											Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	100

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Приклад за виконання курсової роботи

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
до _____	до _____	до _____	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Для вивчення матеріалу дисципліни застосовуються аудіовізуальні (мультимедійні, презентаційні) технології, які підвищують наочність, інформативність у подачі інформації, дозволяють оптимізувати процес проведення занять.

15. Рекомендовані джерела інформації

1. Акіншева І. П. Особливості розвитку гувернерства на сучасному етапі/Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 17 (180), Ч. II, 2009, С.52-58.
2. Архітектоніка курсу "Гувернерство" / Ю. Ю. Соценко // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. - 2017. - Вип. 77(2). - С. 114-116. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/>
3. Бондаренко З. Гувернерство як професійна компетенція колекційного педагога. Імідж сучасного педагога №14, 2004, С.48-52.
4. Гайдукевич В. І. Навчальна програма дисципліни "Основи соціального гувернерства" (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. — 19 с.
5. Інспекторова Т.С. Теорія та методика діяльності сімейного педагога. – Умань – РВЦ «Софія», 2009. – 76 с.
6. Кобилянська Л. Гувернерство як предмет науково-педагогічного аналізу/ Вісник Львів. ун-ту, Серія педаг. 2012. Вип. 28. С.91–99.
7. Кобилянська Л. І. Сучасні педагогічні технології підготовки майбутніх гувернерів : навч.-метод. посібник / Л. І. Кобилянська. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2012. – 248 с.
8. Маценко Л.М. Методика роботи гувернера : навчально-методичний посібник для підготовки фахівців напряму 0101 – «Педагогічна освіта» зі спеціальності 6.010103 – «Соціальна педагогіка». - К. : ДАКККіМ, 2010. – 242с.
9. Мельник І.М. Методичні рекомендації вибіркової навчальної дисципліни "Соціальне гувернерство" для студентів за напрямом підготовки бакалавр, 01 Освіта, спеціальністю 012 Дошкільна освіта . – Луцьк: П.П.Іванюк В.П., 2018. - 66 с

10. Підготовка (перепідготовка) фахівців з професії гувернер в умовах інституту післядипломної педагогічної освіти/ А.Бардінов, ISSN 2075 – 146 X. Витоки педагогічної майстерності. 2017. Випуск 19, С. 32-41.
11. Професіограма гувернера Джона Локка та її проекція на професійну підготовку домашніх вихователів/гувернерів в Україні/Л.І. Кобилянська. Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 24–25 квітня 2014 р.) / [ред. колегія: Є. М. Потапчук (голов. ред.), О. В. Кулешова, Л. О. Подкоритова, В. К. Гаврилькевич, Л. Г. Параскевич] / М-во освіти і науки України, Хмельницький нац. ун-т, Каф. практич. психол. та педагог. – Хмельницький : ХНУ, 2014. – 172 с.
12. Савельєва Н.М. Методика роботи гувернера: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів. – Полтава, 2004. – 96 с.
13. Сарапулова Є. Г. Психолого-педагогічні основи навчально-виховної діяльності гувернера: монографія / Є. Г. Сарапулова. – К.: МАУП, 2003. – 264 с.
14. Синявський В.В. Професіограми і психограми професій педагогічного спрямування : метод. посібник / В.В. Синявський. — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 84 с. ISBN 978-966-189-332-9
15. Сучасні надбання у сфері педагогічної діяльності домашніх наставників–гувернерів/ О.Корх–Черба. Гуманізація навчально-виховного процесу: Збірник наукових праць. Випуск XXX. /За загальною редакцією В.І.Сипченка – Слов'янськ: Видавничий центр СДПУ, 2006. – 198 с. С.43-47.
16. Сучасний гувернер як особливий тип педагога: формування професійної компетентності в період вузівської підготовки/Л.Кобилянська, Проблеми підготовки сучасного вчителя № 4 (Ч. 2), 2011, с 171-177.
17. Теоретичні основи конструювання змісту професійної підготовки гувернерів у вищих навчальних закладах/Проблеми сучасної педагогічної освіти.Сер:Педагогіка і психологія. С.171-177
18. Технологія роботи соціального гувернера:навч.посібн./В.І.Леонова. – Одеса:видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017.С244.
19. Фахова підготовка соціальних педагогів до здійснення гувернерської діяльності/ Хлебик. С.Р. Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 5
20. Формування професійного іміджу майбутнього гувернера у процесі навчання у ВНЗ/ЛІ Кобилянська//Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики.-2014.-Вип. 22.-С. 88-94.-Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_016_2014_22_22
21. Шульженко Д.І., Лісничук О.В.Робота гувернера-психопедагога з корекції інтелектуальних та аутичних порушень у дітей. Науково-методичний посібник.- Київ, НПУ імені М.П. Драгоманова, 2006. С.250

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ

Змістовий модуль 1. Гувернерство як соціально-педагогічне явище

Тема 1. Історичний розвиток гувернерства як системи формування самотутньої особистості

Лекція 1

1. Гувернерство в найдавніші часи.
2. Гувернерство в Стародавній Греції. Спартанська і афінська системи виховання. Філософи-гувернери. Гувернерство в Римі.
3. Гувернерство в країнах Стародавньої Азії та Сходу.
4. Гувернерство у східних слов'ян.
5. Релігійно-церковне виховання в епоху середньовіччя. Лицарське виховання.
6. Гувернерство на території Київської Русі.

1. Гувернерство в найдавніші часи.

Провідною метою виховання у первісному суспільстві була необхідність передати молодшому поколінню суму знань і вмій, потрібних для елементарного виживання. Оскільки суспільні функції чоловіків і жінок уже в ті часи суттєво відрізнялися, виховання дівчаток і хлопчиків мало істотні відмінності. В епоху середнього палеоліту, коли панував груповий шлюб, батько дитини, як правило, був невідомим, і родинні зв'язки визначалися за материнською лінією, дітей до 5-6 років виховували матері. Потім дівчатка залишалися з матерями у жіночих житлах, а хлопчиків селили з чоловіками у спеціальних чоловічих помешканнях. Вихованням найменших займалися переважно старші діти й літні люди. Дівчаток учили виконувати жіночу роботу. Наставники з чоловіків чи підлітків навчали хлопчиків премудростей полювання, виготовлення зброї, знарядь праці, залучали до посильної роботи, чоловічих розваг, ритуалів тощо. Ці наставники й були першими гувернерами. Як бачимо, гувернерство зародилося ще до того, як сформувалася сім'я.

Гувернерство виконувало відразу кілька функцій:

- 1) дітей виховували й навчали досвідчені люди, що мали схильність до роботи з молодшими поколіннями, тож діти отримували найкращу підготовку до життя;
- 2) водночас наставники піклувалися про своїх підопічних, як батьки, сприймалися як близькі люди, оскільки постійно перебували разом із дітьми, завдяки чому для вихованців створювався психологічний комфорт, цим підсилювався авторитет педагогів.

Уже у ті давні часи наші далекі предки усвідомлювали, що формування чоловічого й жіночого стереотипу поведінки значною мірою залежить від оточення, у якому формується характер дитини. Цей досвід до нинішніх днів є провідним в орієнтації гувернерської практики.

Люди пізньопалеолітичної доби жили уже сім'ями, об'єднаними у великі роди-стоянки. В цю епоху помітно підвищується значення навчання молодшого покоління промислів і ремесел. Набуває поширення як колективне, так і індивідуальне навчання. Спостережливість і життєвий досвід підказали нашим далеким предкам, що дітей, які виявили особливу схильність до якогось ремесла, ефективніше навчати індивідуально. Ця ідея пізніше ляже в основу гувернерської практики.

Зростання економічної і соціальної ролі чоловіка в суспільстві привело до розпаду материнського роду й еволюційної заміни його родом батьківським. Враховуючи досвід попередніх поколінь, родова община практикувала виховання дітей починаючи з 5-6-літнього віку, за межами рідної сім'ї. Дітей почали віддавати на виховання у будь-яку сім'ю, не споріднену за материнською лінією. До завершення епохи розпаду первіснообщинного ладу,

коли соціальна диференціація суспільства повністю визначилася (як, наприклад, у східних слов'ян), загальноприйнятим стало віддавати на виховання дітей з привілейованих родин у сім'ї рядових общинників. Це був другий етап розвитку гувернерства.

Із системи виховання суспільного, колективного воно перетворюється на систему індивідуального домашнього виховання. Практичний досвід довів, що дітей більш мудро й раціонально виховують чужі люди, розум яких не засліплений безмежною батьківською любов'ю. Разом із тим дитина найкраще розвивається в оточенні сім'ї, в умовах індивідуального педагогічного підходу. На цьому етапі гувернерство ще не стало професійним. Роль гувернерів виконували батьки сім'ї, яка приймала до себе дитину. Зазначені особливості родинного виховання у найдавніші часи були характерними фактично для усіх народів.

Така практика поєднує дві тенденції, надалі використані у гувернерстві: 1) розуміння, що сторонні люди об'єктивніше підходять до виховання дитини і тому мають кращі результати; 2) усвідомлення, що колективне виховання не може виступати єдиною універсальною формою в педагогічній системі і для творення яскравої особистості важливий індивідуальний підхід.

Важливим виховним обрядом була посвята у повноліття. У первісному суспільстві віковий та статевий поділ праці був головною, а на ранніх етапах історичного розвитку — єдиною формою організації господарства. Тому перехід хлопчиків та дівчат у стан дорослих становив надзвичайно важливий епізод їхнього життя й життя всіх представників роду. В основу обряду посвяти підлітків "у дорослих" покладено турботу про їхню підготовку до самостійного життя, введення у коло сімейних та громадських обов'язків, виховання мужніх, сміливих, спритних, кмітливих, фізично витривалих мисливців. Стати вправним мисливцем чи рибалкою, за переконаннями наших предків, міг тільки той, хто засвоїв необхідну кількість магічних прийомів і заклинань, звернених до духів та божеств. Посвята у повноліття здійснювалася в кілька етапів. Групу хлопчиків на досить тривалий період (від кількох тижнів до кількох місяців) селили у таємному (священному) місці серед лісу. Це могла бути печера чи землянка. Там вони проходили тяжкі фізичні випробування: їх підвішували до ритуальних шибениць; змушували ходити по розпеченому камінню, стрибати з ритуальної вежі, боротися, перепливати річку, бігати на значні відстані; випробовували голодом, спрагою, побоями тощо.

Практикувалося розмальовування тіла; нанесення татуювання або рубцювання шляхом нарізів на тілі чи припікання; змащування жирами; використання масок тотемічних тварин і божеств; обрядові танці; гра на ритуальних музичних інструментах; моральні повчання; вивчення мисливської магії та способів надання медичної допомоги тощо. Існувала ціла низка заборон: на споживання певної їжі на спілкування з жінками та ін.

У зв'язку з тим, що середня тривалість людського життя тоді становила близько 23 років, випробовували хлопчиків віком від 9 до 16 років. Керували і проводили таїнство знахарі, чаклуни, старійшини. Вони виступали у ролі найдавніших професійних гувернерів-наставників, які певний період займалися винятково вихованням і навчанням дітей. Гувернерство піднялося на третій щабель свого розвитку. Групу хлопців, яка вдало завершила випробування, допускали до другого етапу. Цих підлітків називали "вовченятами" (на честь тотемічної тварини вовка) і на 2-3 місяці виганяли у ліс. Вони разом мусили побудувати чи знайти собі житло, виготовити зброю, прогудуватися, захиститися від хижих звірів та ворогів. Третій, останній етап — повернення "мужніх, самостійних, повнолітніх чоловіків" на свою стоянку та врочистості з приводу появи у роду нових захисників і годувальників.

Дівочі посвяти відбувалися простіше й скромніше. Вони полягали в ізоляції дівчат від інших членів роду на певний період, заборонялося вживати деякі продукти, ходити окремими дорогами, торкатися човна та промислового інвентарю тощо. Під час ізоляції дівчата проходили

курс навчання у найстарших і наймудріших жінок роду, які виконували роль найдавніших гувернанток — тимчасових наставниць, опановували основами любовної й побутової магії, сприймали ази догляду за дитиною, вивчали застосування лікарських рослин та ін.

Приблизно однаковий низький економічний рівень первісного суспільства, примітивні форми господарювання й укладу життя зумовлювали існування близьких педагогічних систем на різних, нічим не об'єднаних територіях нашої планети. Провідні тенденції родинного виховання у цей період такі:

- 1) однакове виховання дітей усіх верств суспільства;
- 2) істотні відмінності у вихованні представників різної статі;
- 3) раннє залучення дітей до праці з метою навчити виживати у складних умовах;
- 4) рання соціалізація, включення у систему колективної праці роду;
- 5) домінування релігійного виховання в системі морального становлення молодого покоління;
- 6) формування поваги до роду, його історії, традицій.

Особливості економічного й соціального розвитку все більше віддаляли одне суспільство від іншого, і ці відмінності позначалися на розвитку педагогічних систем. Розглянемо, в яких країнах і у яких формах існувало гувернерське виховання.

2. Гувернерство в Стародавній Греції. Спартанська і афінська системи виховання. Філософи-гувернери. Гувернерство в Римі.

Цікавим явищем античного світу стала педагогіка Стародавньої Греції. Грецька система виховання поділялася на два періоди: "старе" виховання — перша половина V століття до н. е.; "нове виховання" — друга половина V століття до н. е. Рабовласницька стародавня Греція складалася з невеликих міст-держав. Держава повністю визначала уклад життя своїх громадян.

Перший період відомий двома виховними системами — спартанською й афінською. Спартанська сім'я й особистість повністю підпорядковувалися державі й фактично поглиналися державою, відповідно у спартанських сім'ях не існувало умов для виникнення гувернерства.

Істотні відмінності існували у системі родинного виховання афінян. Творцем афінської виховної системи був Солон (VI століття до н. е.). Замість руйнування сім'ї (як у Спарті) афіняни зберігають її і на неї покладають відповідальність за виховання молодого громадянина. Хлопчики й дівчатка виховуються по-різному. Хлопчики до 7 років перебували у жіночій частині будинку — гінекею. Початкове виховання було переважно фізичним. Матері часто передоручали піклування про дитину мамкам і рабам. Немовля сповивали, співали йому колискових пісень. Діти бавилися брязкальцями, ляльками, для них існувало багато ігор. У 7 років хлопчики виходили з-під опіки матері, їх передавали під догляд педагога — старого надійного "дядька-служника", часто неосвіченого раба, вже непридатного для фізичної роботи. Педагог усюди супроводжував свого вихованця (звідси походить назва "педагог" — "той, хто водить дитину"), стежив за його поведінкою, навчав гарних манер, піклувався про оволодіння ним моральними нормами. Це був перший відомий людству "гувернер" — "домашній наставник", який займався винятково справою виховання дитини, будучи звільненим від інших робіт, і виконував зазначені обов'язки вже не тимчасово, а постійно. Отже, афінська виховна система підносить гувернерство на наступний — четвертий — щабель розвитку.

Батько, заклопотаний громадськими справами, фактично не втручався у виховний процес. Таким чином, домашнє виховання хлопчиків практично повністю передавалося рабам і рабиням. Доньок виховували матері, їх навчали рукоділля, веденню господарства,

бережливості; виховували у них чесність, скромність, моральну чистоту, цнотливість. Піднесення значення особистості в афінській виховній системі вело до індивідуалізації родинного виховання. Саме тому постає потреба в індивідуальних наставниках-гувернерах. Афінська система побутувала й на території сучасної України — у причорноморських грецьких містах-колоніях. Свобода виховання в Афінах спочатку сприяла його процвітанню, потім перетворилася у свавілля, що призвело педагогічну систему до занепаду. Епоха "нового" виховання (з середини V століття до н. е.) стала періодом так званого вільного виховання. Його метою вважалася можливість досягнення особистого успіху. Замість системи шкільної освіти поширилася традиція вільного спілкування з філософами.

Вирізняють кілька освітньо-філософських течій, які істотно впливають на формування молоді та відчутно позначаються на організації родинного виховання. Так, софісти проголошують метою життя людини посилення її індивідуального впливу на оточуючих, прагнення до влади й могутності. Сократ і його послідовники вбачають мету людського життя в служінні окремої людини ідеї загального блага й державі. Основним методом розвитку визначається самопізнання: "Пізнай самого себе!". Особливості філософії суспільства вплинули на орієнтацію родинного виховання. Сім'я виявляє посилену увагу до внутрішнього світу дитини, сприяє розвитку її індивідуальних здібностей. У IV-III століттях до н. е. в Афінах виникає традиція запрошувати у знатні сім'ї вчених-філософів для індивідуального навчання й виховання дітей.

З Афін ця практика швидко поширюється по всьому світу. Наприклад, відомий філософ Аристотель у 342-343 роках до н. е. на запрошення Філіпа Македонського став домашнім учителем і наставником його сина Олександра Македонського, що свідчить про прагнення тогочасних аристократів дати дітям виховання й освіту в домашніх умовах, враховуючи їхні індивідуальні особливості й запити. Відомо, що Аристотель перебував зі своїм вихованцем аж до походу того в Малу Азію, і зв'язок між учителем і учнем не переривався до самої смерті Олександра.

Наведений факт вказує на те, що гувернерство досягло п'ятого етапу розвитку. Гувернер тепер був спеціалістом, який виконував обов'язки вихователя і вчителя. Він перебував із дитиною тривалий період — до кількох років. Гувернерство перетворюється на професію, яка дає домашньому наставникові засоби для існування. Однією з найбільш відомих людству педагогічних систем є римська система. Римська педагогіка — не самостійне утворення. Римляни запозичили високорозвинену на той час грецьку (афінський варіант) науку й освітньо-виховну систему, адаптувавши їх до своїх потреб. У афінян культура прославляла красу, свободу думки, атлетичне тіло, на першому плані стояли інтереси індивіда. У римлян провідне місце у житті займали користь, підпорядкування, суворий режим і невтомна праця.

Як свідчать історики, римляни були серйозні й статечні, обережні в судженнях, перевершували греків гідністю і моральними якостями. Із середини II століття до н. е. після підкорення Римом Греції виховання своїх дітей римляни починають доручати рабам — найчастіше грекам, які користувалися в Римі великою повагою за високу освіченість. У Римі існувало кілька типів шкіл, проте популярною була індивідуальна домашня освіта під керівництвом педагога-наставника. "Гувернерство" (назва ще не вживалася) узаконювалося у римлян на державному рівні. Таке узаконення слід визнати як шостий етап історичного розвитку гувернерства. Сучасна наука має небагато відомостей про особливості родинного виховання в інших стародавніх країнах.

2. Гувернерство в країнах Стародавньої Азії та Сходу.

Виховання у Стародавньому Єгипті було спрямоване на те, щоб перевести дитину в таємничий, сповнений релігійних вірувань і обрядів світ дорослих. Метою родинного виховання була підготовка дитини до діяльності, якою традиційно займалася сім'я. Свої знання і вміння передавали дітям жерці, музиканти, ремісники, селяни. Родинне виховання й навчання відображало характер взаємин між чоловіком і жінкою у суспільстві. У Єгипті ці взаємини будувалися на рівноправ'ї, тому навчанню й вихованню хлопчиків і дівчаток приділялась однакова увага. Існувало індивідуальне домашнє навчання: сановники навчали доньок обласних правителів та інших високопоставлених осіб гри на арфі.

У Передній Азії в II-I тисячоліттях до н. е. дітей із знатних родин виховували бабинянки. Ними опікувалися також дівчатка-рабині й хлопчикираби. Хлопчик виховувався як володар дівчинка — як рабиня для свого чоловіка. Єдиною привілейованою і умовно вільною групою жінок були жінки жриці.

В Японії родинне виховання посідало особливе місце. У цій країні здавна існував культ сім'ї. Важливим сімейним обрядом визнавалася ініціація (посвята у повноліття). Вона символізувала подорож у країну мертвих до предків, де душа молодої людини ніби "проходила курс навчання". Обряд ініціації, посвяти у повноліття, відбувався для хлопчиків і дівчаток спочатку у 12-літньому віці, у пізніші періоди — в 15-літньому. Він мав багато спільного з цим же обрядом, поширеним у ранні епохи існування людства.

Після здійснення обряду дівчата й хлопці об'єднувалися у "молодіжні групи", які жили у жіночих і чоловічих "молодіжних" будинках, готуючись під керівництвом спеціально призначених громадою дорослих — своєрідних гувернерів — до майбутнього сімейного життя. В цілому ж у більшості держав Стародавнього Сходу (наприклад, у Вавилоні, Індії, Китаї) виховання розвивалося в умовах жорстких соціальних норм. Особистість фактично розчинялася у сім'ї, соціальній верстві, соціумі. Тому виховні позиції суспільства були досить суворими, а потреби в індивідуальному гувернерському вихованні не існувало.

4. Гувернерство у східних слов'ян.

Про особливості гувернерського родинного виховання наших предків, що проживали на території сучасної України у дохристиянські часи, відомостей небагато. Відомо, що на останніх стадіях матріархату з'являються "будинки молоді", окремо для хлопців і для дівчат, де під керівництвом найбільш шанованих представників роду вони готувалися до дорослого життя. У східнослов'янському суспільстві VI-IX століть поширеною традицією виховання дитини було "кормильство" (або "кумівство") — первісне гувернерство наставництва. Традиція полягала у передачі малолітніх дітей із знатних родин на виховання у сім'ї простого народу. Через механізм виховання, більш-менш єдиний для усіх дітей допідліткового віку, патріархальний рід підтримував свою цілісність. Повертаючись у дім батьків, підлітки із знатних родин отримували у своїй сім'ї виховання, відповідне їхньому соціальному статусу. Вони набували також знань і вмінь, необхідних для військового й адміністративного керівництва общиною. Істотну роль відігравало виховання в процесі підготовки професійних воїнів. Рівень економічного розвитку східних слов'ян уже в VI столітті давав змогу прогнати і спорядити у далекі загарбницькі походи вождя й дружину. Дружинники були окремою соціальною групою професійних воїнів, які в VII столітті проживали у спеціально укріплених таборах. Дружина, збагачуючись, відособлювалася від общини, і поповнення війська здійснювалося переважно за рахунок дітей самих дружинників. З дванадцятилітнього віку майбутні воїни жили у спеціальних помешканнях — гридницях, де проходили військову підготовку.

У VI-IX століттях родинне виховання східних слов'ян усе більше набирає сімейно-станового характеру і визначається поділом праці у суспільстві. Узагальнено зазначену вище інформацію. Факти, наведені у науковій літературі, засвідчують, що гувернерство виникло у найдавніші періоди існування людства на Землі. Вже до II століття до н. е. гувернерство проходить шість етапів розвитку. Гувернерство виникає з потреби суспільства у самотній, освіченій, нестандартно мислячій особистості, яка сприятиме подальшому розвитку держави. У тих суспільствах, де особистість нівелювалася державою, де сім'я розглядалася як безправна деталь державного механізму, передумов для розвитку гувернерства не існувало. У стародавньому світі термін "гувернерство" іще не вживається.

5. Релігійно-церковне виховання в епоху середньовіччя. Лицарське виховання.

Визначним етапом в історії педагогіки постає релігійно-церковне виховання. Воно поділяється на два етапи: християнське і середньовічне. Перші християни намагалися будувати родинний побут на зразок "храму Божого": спільне читання Святого Письма, спільні молитви й співи релігійних пісень входили у коло щоденних обов'язків; стосунки між чоловіком і жінкою, батьками й дітьми підпорядковувалися переконанню, що Бог — їхній спільний батько і перед ним усі рівні. У дитині поважали особистість, що відображала образ Божий і підносилася самим Спасителем.

Провідна виховна ідея полягала у впевненості, що земне життя є тільки тінню життя небесного, що істинне пристановище душі — небо, і до переселення на нього після смерті доцільно готувати дитину змалку. Усі міжособистісні стосунки були пройняті любов'ю. Навіть раби і слуги розглядалися як ближні й мали сприяти вихованню дітей. Побут сім'ї відзначався простотою: мати сама виховувала дітей; сини навчалися у батька ремесла й віри, а доньки — у матері ведення домашнього господарства і благодійності; грамоти дітей навчав переважно батько. Релігійне виховання діти отримували у родині і в храмі.

Поширення християнської віри й перетворення її у багатьох народів на державну релігію поступово знищує два важливі для виховної системи позитивні елементи: добровільність прийняття віри й відсутність вигоди від її сповідання. Насаджування християнства помітно позначається на методах виховання. Це простежується на прикладі широко відомих виховних трактатів Іоанна Златоуста (кінець IV — початок V століття н. е.), які розкривають погляди тогочасного суспільства на родинне життя й виховання дитини. За вченням І. Златоуста, на чолі сім'ї стоїть батько. Дружина зобов'язана підкорятися йому в усьому. Обов'язок дітей — беззаперечно коритися батькам. Про дитину як особистість не говориться жодного слова. Для цього періоду розвитку родинної педагогіки стають характерними заповіді на зразок: "Нагинай шию сина в юності", "Хто шкодує різки, той ненавидить сина свого", "Не віддавай душі дружині твоєї" та аналогічні. В епоху середньовіччя у вихованні все більше відчувається нахил до аскетизму.

Християнські проповідники проголошують, що люди тільки тимчасово перебувають на землі, й головна мета цього перебування заслужити, щоб після смерті фізичного тіла безсмертна душа змогла переселитися на небеса — у місце вічної благодаті. Тому земне життя цінувалося лише настільки, наскільки воно відповідало досягненню мети — життя на небі. Особлива схильність до земних благ, людей, держави тощо не схвалювалася. Бог трактується як правитель світу, держава визнається як необхідність, але справжнє правління, правові норми закріплюються за церквою. Моральність ототожнюється з аскетизмом. Аскетизм і всесвітнє володарювання християнської церкви — дві провідні ідеї середньовіччя. Основна роль у педагогічній системі середньовіччя належить західним народам, зокрема німецькому.

Середньовічне суспільство Європи поділялося на чотири провідні групи: духовенство, дворяни, селяни й городяни. Перше місце посідало духовенство, яке керувало життям мирян. Для цього соціального стану освіта була необхідною. Потрібні для богослужіння книги писалися мовою римської церкви, а перші варіанти Святого Письма могла прочитати тільки людина, яка володіла грецькою і єврейською мовами. Дворянство, навпаки, у цей період не потребувало особливої освіти. Військове мистецтво й уміння керувати на світській службі досягалися здебільшого завдяки практиці. Для навчання читання, письма й латини знатні особи віддавали дітей у духовні школи, а найчастіше запрошували клірика як домашнього вчителя й наставника. Селянські діти змалку допомагали батькам і таким чином переймали усі необхідні для життя знання й уміння. Городяни — торгівці, ремісники — віддавали синів в учні у торговельне підприємство або до майстра. Елементарна потреба у грамотності задовольнялася за рахунок церковних шкіл. При церквах і монастирях діяли внутрішні (для майбутніх монахів і монахинь) та зовнішні (для дітей мирян) школи. При жіночих монастирях отримували освіту дівчатка зі знатних родин. Проте суспільство продовжувало вважати жінку істотою, "не створеною за образом Божим", спокусницею, слугою чоловіка.

Широко практикувалася підготовка дітей до майбутнього прийняття чернецтва. Вона полягала у формуванні в дитини переконань, що ні сім'я, ні друзі, ні світські втіхи не повинні відволікати істинно віруючого від спілкування з Богом. Монахи й монахині не мали права на родинне життя. Взагалі переважало негативне ставлення середньовічної церкви до сім'ї і сімейного виховання. Тому гувернерство хоча й існувало, але не мало ні особливої шани, ні популярності. Церква й школа насаджували сувору дисципліну. Основним методом виховання й навчання було застосування фізичних покарань. Цей метод побутував і у родинному вихованні. Серед жорстокості, аскетизму, фактичного безправ'я людини перед церквою, повного нівелювання індивідуальності у середні віки в Європі постає як своєрідна форма протесту лицарське виховання, розквіт якого припадає на XII-XIII століття. Лицарями могли стати тільки вільні християни, які мали земельні наділи і брали на себе "вищі обов'язки" громадського характеру, санкціоновані церквою. Це були такі обов'язки: охорона віри й церкви, служіння дамі свого серця, захист слабших, любов до батьківщини, вірність сюзерену і щедрість.

Лицарська система виховання починалася із 7 років. До 7 років хлопчика виховувала мати. З 7 до 21 року він виховувався у чужій знатній родині. Що знатнішим був батько дитини, то титулованішим виявлявся її покровитель. Спочатку хлопчик виконував обов'язки пажа: прислужував дамам у побуті й гостям за столом. З 14 років він ставав щитоносцем і допомагав господареві: носив його щит і зброю, подавав коня, зустрічав та проводжав гостей, супроводжував наставника й покровителя на турнірах і полюваннях. Паж і щитоносець мусив беззаперечно підкорятися будь-якому розпорядженню і ретельно виконувати свої обов'язки; навчався чемності, манер, умінню триматися, спілкуватися з дамами, а також складати вірші й грати в шахи. Господиня замку сприяла формуванню моральних цінностей хлопчика, навертала його до віри в Христа. Це була важлива складова виховання, тому що навіть сама посвята у лицарі мала релігійне забарвлення.

Хлопчиків навчали читати латинською мовою, спілкуватися французькою, співати і грати на одному з музичних інструментів. Уміння писати було необов'язковим і навіть трактувалося як ознака розніженості. Духовних шкіл діти лицарів, як правило, не відвідували. Навчали їх спеціально запрошені вчителі. На переконання дворян, самобутню особистість, майбутнього героя, носія "вищої" культури можливо виплекати лише шляхом організації відповідного виховання й навчання у домашніх умовах.

Саме система лицарського виховання вперше піднімає домашніх наставників (у даному разі — знатного сеньйора і його дружину) та домашніх учителів до найвищого рангу, визначає індивідуальне навчання й виховання в родинній атмосфері як найбільш ефективне й сприятливе для розвитку особистості. Звеличування жінки не тільки підвищувало її соціальний статус, а й стимулювало розвиток системи виховання жінки як неординарної особистості. Гідною глибокої поваги могла бути лише жінка, яка відповідала своєму високому становищу. Тому кожна знатна родина прагнула дати доньці належне виховання й належну освіту.

Весь уклад життя дівчини орієнтувався на естетичний розвиток, формування у неї витончених манер, жіночої чарівності, привабливості. Як наслідок, багато жінок виявлялися значно освіченішими за чоловіків: знали грамоту, писали літературні твори; уміли співати, грати на лютні й арфі; майстерно виготовляли лицарський одяг, килими; були навчені численних благородних рукоділь; володіли іноземними мовами. Навчали й виховували дівчаток у жіночих монастирях. Проте більшість батьків надавали перевагу домашньому вихованню, запрошуючи капелана чи мандрівних учителів. Дівчатка виховувалися під наглядом матері й спеціальної виховательки-гувернантки.

Бідні, але шляхетного походження батьки здебільшого віддавали своїх доньок у замки багатих знатних феодалів, завдяки чому бідна вихованка долучалася до культурних надбань панівної верхівки. Господарі давали їй відповідну освіту й належне виховання. Господиня, у товаристві якої дівчинка постійно перебувала, займалася її моральним вихованням, намагалася виховати її лагідною, спокійною, приємною у спілкуванні, із почуттям власної гідності, з умінням дорожити своїм походженням і славою предків.

6. Гувернерство на території Київської Русі.

Розглянемо, чим характеризуються на території сучасної України епоха початку поширення християнства й епоха середньовіччя. У VIII столітті на території проживання східних слов'ян утворилося два великих князівства: Київське й Новгородське. У IX столітті вони об'єдналися під владою Києва і заснували могутню державу — Київську Русь. Як правило, при дитині із заможної слов'янської родини перебувала кормилиця, нянька (чи мамка). Про здоров'я дівчинки вона продовжувала піклуватися часом до її повноліття. До хлопчика приставлявся кормилець (чи дядько) — наставник. При молодому княжичі ним міг бути боярин (чи інший представник знатного роду), який навчав вихованця лицарських вправ і обов'язків. Наприклад, сина княгині Ольги Святослава виховував воєвода Свенельд. У літописах часів Київської Русі читаємо: "...був у Ярослава кормилець і воєвода на ім'я Буди..."; "...цього Георгія послав Володимир Мономах у Суздальську землю і доручив йому сина свого Георгія"; "...послав Ярополк хороброго воєводу і кормильця Андрієва Зева розвідати, де і як ляхи стоять і звідки прийти краще"; "Мстислав Ізяславич... посадника й дядьку Володимирова Пука... заслав у Володимир в оковах тяжких..."; "Данило ж, узявши дядька ..., ізиде з града"; "після смерті галицько-волинського князя Романа Мстиславича його кормильчич Володислав в'їхав у Галич і вокняжися і сидя на столі"; "на початку зими цей князь великий Костянтин вельми став хворий, і, відчувши свою кончину,... призвав усіх до себе і обох синів своїх, Василя і Всеволода, бувших іще в малолітстві,... і віддав їм згорток, написаний Никанору, дядькові Васильковому"; "...була вірна Судиславу кормильча Нездилова, матір'ю бо наречена...". Діти знаті і заможних городян отримували елементарну освіту й виховання у сім'ї.

Батьки запрошували для них домашніх наставників — священників. "Праведного життя" дитину навчали через релігійне виховання. Після прийняття у 988 році хрещення Київська Русь потрапляє під відчутний вплив Візантії. Відкриваються школи, у яких готують вітчизняне

духовенство, переписувачів церковної літератури, майстрів будівельної справи для зведення храмів, малярів-іконописців, дипломатів, чиновників. Такі школи започаткував князь Володимир, наказавши "забирати у знатних людей дітей і давати на шкільну науку". Ці жорстокі заходи негативно позначилися на родинному вихованні. Дитину, що досягала шкільного віку, на роки відлучали від сім'ї.

Система колективного виховання нерідко нівелювала особистість, її індивідуальні творчі задатки. Руйнувалися багатовікові сімейні традиції, нищилася рідна віра. Діти нижчих верств населення виховувалися вдома. У них формувався народний світогляд, батьки передавали їм свої хліборобські чи ремісничі знання й уміння, привчали до раціонального ведення домашнього господарства. Молоде покоління засвоювало народну мораль, етику, навчалася звичаїв своїх предків, знало сільськогосподарський календар, ставилося до природи як до живого організму.

Завдяки провідному впливу на свідомість дітей домашнього виховання нова релігія не змогла витіснити з побуту й пам'яті народу тисячолітню культуру праукраїнців. З різних причин не всі діти знаті потрапляли до навчальних закладів. Одержання ж "книжної" освіти і належного соціального стану виховання стало єдиним засобом забезпечити нащадкові шляхетного роду достойне існування в дорослому віці. Тому розвивається система гувернерського домашнього виховання (термін іще не вживається). Наприклад, донька Ярослава Мудрого Анна була грамотною і знала іноземні мови, хоча жіночих навчальних закладів на той час не існувало. Високоосвіченою визнавали сучасники дочку чернігівського князя Михайла Єфросинію (жила у XIII столітті).

Як відомо з історії, її домашнім учителем був чернігівський боярин Федір. Під його керівництвом дівчина навчалася філософії, історії, лічби і хороших манер. Домашнє навчання і виховання побутувало не тільки у княжих родинах. На Русі у спеціальних книгах XIII-XV століть зареєстровано професію "книжників" ("переписувачів книг"). У тих же джерелах зазначається, що навчалися цієї професії, як правило, в домашніх умовах. Навчали дітей із заможних родин професійні переписувачі за достатньо високу плату.

Система релігійно-церковного виховання у Західній Європі, попри своє вороже ставлення до родинного виховання і до плекання неординарної особистості, мала й певне позитивне значення для його розвитку, зокрема і для розвитку гувернерства. Саме у період середньовіччя, порівнюючи існуючі педагогічні системи, вищі кола суспільства визнали індивідуальне виховання й навчання в родинному середовищі як найбільш ефективне й сприятливе для розвитку дитини. У Київській Русі, на відміну від Західної Європи, індивідуальне домашнє навчання й виховання дітей у часи середньовіччя високо цінувалося і знаттю, й духовенством, вважалося більш бажаним, корисним та результативним.

Виконання гувернерських обов'язків знатними особами свідчить про високий рейтинг гувернерства у суспільстві та про високий суспільний статут гувернерів. Зазначений період слід розцінювати як сьомий історичний етап розвитку гувернерства.

Лекція 2

1. Гувернерство в епоху Відродження та Реформації (14 століття). Мартін Лютер.
2. Педагогіка “нового часу”. Поява терміна “гувернер” (Франція, Мішель Монтень, 16 століття).
3. “Материнська школа” Я.А.Коменського. “Думки про виховання” Джона Локка. Ф. де Фенелон “Про виховання дівиць”.
4. Гувернерство в епоху Просвітництва. Природне виховання Ж.-Ж. Руссо. Філотропізм (любов до людини) – система виховання Йоганна Базедова.
5. Розвиток гувернерства на території Київської Русі у 18 столітті. Козацьке виховання. Гувернер Григорій Савич Сковорода.

1. Гувернерство в епоху Відродження та Реформації (14 століття). Мартін Лютер.

Якщо в античному світі особистість поглиналася державою, у середні віки — церквою, то наступна епоха — епоха Відродження (XIV-XVI століття) — вкладає у систему виховання новий зміст. Відтепер його головною метою стає плекання самостійної, активної особистості. Епоха Ренесансу, як і наступна за нею — епоха Реформації, відкриває у педагогіці нову еру, що визначається як "педагогіка нового часу", або "педагогіка активного виховання". Людина тепер прагне жити щасливим, наповненим радощами й красою життям, у гармонії з довкіллям і з собою. Інтерес до небесного змінюється на інтерес до земного. Людина стає центром Всесвіту. Відроджується антична культура.

Авторитет християнства визначається тепер тільки у моральній сфері. Постає вчення про подвійну істину: релігійну і наукову. Колискою Відродження стає Італія — провідний осередок політичного, релігійного й інтелектуального життя тогочасної Європи. Педагогіка періоду Ренесансу перетворюється на індивідуалістичну. Метою виховання стає розвиток вільної, добродійної, щасливої особистості. Водночас із визнанням краси людського тіла поновлюється фізичне виховання, зовсім забуте у часи середньовіччя. Здорове й сильне тіло дозволяє людині яскравіше виявити її індивідуальність. Визнається індивідуальність жінки, її рівні права з чоловіком, возвеличується її краса.

Широко розповсюджується гувернерство — практика запрошення в знатну родину педагога для індивідуального навчання й виховання дітей. Більш заможні батьки запрошують для своїх дітей домашніми наставниками видатних особистостей. Ідея розширення функції розуму, яка постала в епоху Ренесансу, отримує подальший розвиток у педагогіці реформації. Головним діячем періоду реформації вважають німецького педагога Мартіна Лютера. М. Лютер визначав провідним родинне виховання. На його думку, виховання — обов'язок батьків і "найкраща з усіх добрих справ", а зневага до нього — "найбільший гріх". Виховання, за М. Лютером, базувалося на формуванні покірності. Від дітей вимагався не рабський страх, а свідоме слухняність. На думку М. Лютера, домашнє виховання слід було доповнювати шкільним, бо дітям для повноцінного розвитку потрібне товариство ровесників. На батьків і домашніх наставників покладался обов'язок підготувати хлопчиків і дівчаток до виконання відповідних їхній статі обов'язків у сім'ї, у суспільстві, у державі. Елементарна освіта, за переконанням М. Лютера, мусила стати доступною для дівчаток і хлопчиків з родин із будь-яким достатком.

2. Педагогіка “нового часу”. Поява терміна “гувернер” (Франція, Мішель Монтень, 16 століття).

Періоди Відродження й Реформації — друга половина XVI століття — XVII століття — стали підготовкою до появи педагогіки "нового часу". У педагогіці середини XVI століття майже одночасно виникло три напрями: реалізм, раціоналізм і емпіризм. Реалізм характеризувався інтересом до вивчення законів і явищ людської природи, інтересом до реальних знань. Раціоналізм у педагогіці полягав у формуванні в молодого покоління віри в інтелект і прагнення протягом усього життя керуватися винятково розумом, ігноруючи почуття.

Сильнішою за попередню виявилася емпірична педагогічна течія, яка базувалася на визнанні досвіду й чуттєвого сприймання більше, ніж значенням логічного аналізу. Цими течіями визначалася стратегія розумового й морального розвитку особистості. Представниками реалістичної течії стали французькі педагоги М. Монтень і Ф. Рабле. Якщо Ф. Рабле цікавиться лише шкільною освітою, то М. Монтень докладно розглядає насамперед систему домашнього виховання. М. Монтень трактує освіту як формальність і виховання вважає вищим за навчання. Він пише, що справу виховання підростаючого покоління необхідно доручити особливим вихователям — гувернерам.

Провідними якостями гувернера М. Монтень називає безмежну відданість своєму вихованцеві й уміння вважати на індивідуальність дитини. М. Монтень став першим ученим, який підготував для гувернерів методичні рекомендації з проблем домашнього навчання й виховання. Саме після виходу у світ праці М. Монтеня, де вживається назва "гувернер" (Франція XVI століття), цей термін стає загальноприйнятим у світовій педагогіці.

Таким чином, розгортається восьмий період розвитку гувернерства. Він характеризується наступним:

- 1) виникненням специфічної термінології;
- 2) появою методичних посібників, підготовлених спеціально для гувернерів;
- 3) перетворенням гувернерства на загальновизнану складову освітньо-виховної системи суспільства: виховання дитини без допомоги гувернера починає вважатися у знатних родинах неповноцінним.

Позитивне значення М. Монтеня в історії педагогіки полягає в тому, що він відстоює важливість здійснення паралельно з моральним фізичного виховання; головним завданням виховання називає не підготовку безликого спеціаліста, а активної, мислячої особистості; відстоює практично орієнтовану, а не затеоретизовану освіту; виступає як основоположник методики гувернерської роботи і термінології "гувернер", "гувернерство".

Характерними представниками раціоналістичної течії у педагогіці визнають янсеністів і діячів установ "Ораторії Ісуса". Янсеністи й духовні особи ордена "Ораторії Ісуса" дотримувалися поглядів, що дитина від народження є носієм зла і завдання виховання — викоренити його. Виховна система ґрунтувалася на індивідуальному підході до дітей, на любові й турботі наставників до вихованців. Виховання у школі будувалося за зразком родинного. Педагогові (гувернерові) доручали не більше 5-6 осіб, з якими він перебував цілодобово, цілковито присвячуючи себе справі виховання.

3. "Материнська школа" Я.А.Коменського. "Думки про виховання" Джона Локка. Ф. де Фенелон "Про виховання дівць".

Найвідомішими представниками емпіризму у педагогіці стали Я. А. Коменський і Дж. Локк. Чеський педагог Я. А. Коменський створив вчення про материнську школу — про домашнє виховання дітей до 6 років. Я. А. Коменський був першим помітним представником емпіричної течії у педагогіці, але повний розвиток ідей емпіризму відбувається тільки у працях англійського педагога Дж. Локка. Я. А. Коменський, окрім педагогічного досвіду роботи в

державних освітніх установах, мав досвід індивідуального навчання дітей — працював домашнім вчителем, що дало йому обширний матеріал для розроблення системи індивідуального педагогічного підходу.

Дж. Локк фактично усе життя присвятив гувернерству, проживаючи у дворянських сім'ях як наставник і дитячий лікар. Тому саме праці Дж. Локка стали методичними посібниками для гувернерів багатьох європейських країн. У науковій праці "Думки про виховання" Дж. Локк обширно викладає свої погляди на виховання підростаючого покоління. Він свідомо говорить не про виховання людини взагалі, а про виховання джентльмена.

Вчений пише, що не можна думати, ніби одна система виховання придатна для усіх дітей, бо немає двох настільки схожих дітей, щоб їх можна було виховувати зовсім однаково. Кожна дитина потребує індивідуального підходу. Майже одночасно з реалістичною, емпіричною й раціоналістичною течіями виникла педагогіка єзуїтів. Єзуїти мали на меті поновлення панівного становища церкви у суспільстві й підпорядкування усього світу владі папи римського. Засоби обиралися оптимальні: проповідь, сповідь й виховання. Єзуїти створили систему виховання, метою якого, як пишуть історики, було "затримати розвиток людства, вирвати з науки її "новий дух". Для цього молоде покоління позбавляли найменших проявів індивідуальності. Досягалося це шляхом повного відлучення дитини від сім'ї й виховання її у школі закритого типу. Система виховання передбачала: розвиток сліпої покори, усунення самостійності, встановлення суворої дисципліни, пригнічення особистості, тиск на її розум, волю й почуття. Саме педагогіка єзуїтів найповніше в історії людства продемонструвала, що нівелювання індивідуальності перетворює дитину на бездумного виконавця чужої волі, не здатного до самостійних дій і подальшого розвитку суспільства.

Оскільки вихованням займалися спеціально призначені представники єзуїтського ордену, виконуючи функції гувернерів у закладах закритого типу, то єзуїтська педагогіка довела:

1) гувернерство може мати вирішальне значення для окремої особистості, держави, людства;

2) гувернерська система виховання може використовуватися для реалізації як позитивної, так і негативної (антисоціальної) політики;

3) відсутність державного контролю над гувернерською системою (як над системою домашнього виховання, так і над системою виховання у школах закритого типу) іноді реально призводить до формування цілого покоління з антидержавною орієнтацією.

Паралельно з емпіричною течією, яка сформувалася під впливом філософії, у педагогіці виокремлюється течія, що постала як результат загальнокультурних умов даного часу — педагогіка епохи Людовіка XIV. У суспільстві й педагогіці зароджується рух, орієнтований на світські інтереси, на розрив зв'язків із давниною, із середньовічним аскетизмом. Утверджується реальне, земне світосприйняття, перед яким відступали релігійно-богословські інтереси.

Найбільш характерним представником французької гувернерської педагогіки зазначеної епохи вважають графа Ф. де Ламотта де Фенелона. Його діяльність та ідеї стали ніби об'єднуючою ланкою між педагогікою першої й другої половини XVII століття. Ф. де Фенелон очолював діяльність асоціації освітніх закладів для навчання дівчат, обернених із протестантства у католицьку віру. Його знання і талант привернули увагу наступника престолу герцога Бургундського і Ф. де Фенелона призначили гувернером для виховання трьох синів цієї знатної особи. Ф. де Фенелон високо оцінював гувернерство і систему домашнього виховання. Його книга "Про виховання дівчиць" була перекладена багатьма мовами як унікальний методичний посібник для домашніх наставників.

Інший його твір "Телемак" також став методичним посібником для гувернерів, що готували синів знатних родин до управлінської діяльності.

4. Гувернерство в епоху Просвітництва. Природне виховання Ж.-Ж. Руссо. Філонтропізм (любов до людини) – система виховання Йоганна Базедова.

Епоха Людовіка XIV непомітно переходить в епоху Просвітництва. Передові мислителі проповідують, що шлях до прогресу суспільства лежить через науку й культуру. При вихованні представників вищих кіл суспільства особливі вимоги ставляться до засвоєння ними шляхетних манер, ввічливості, світської мудрості. Егоїстична позиція аристократії викликала активну протидію народних мас та найбільш освіченої категорії суспільства — науковців, громадських діячів. Поширюється ідея про усунення соціальної нерівності у сфері оволодіння освітою й культурою.

У зв'язку з тим, що гувернерство на той час зарекомендувало себе як засіб найсильнішого впливу на формування особистості, у педагогіці постають напрями, мета яких — освіта й моральне виховання для дітей представників усіх верств населення, а засіб — гувернерське виховання. У вихованні виникає натуралістичний рух. Теоретиком натуралістичного руху і природного виховання був представник французької нації Ж.-Ж. Руссо.

Його педагогічні твори здійснили справжню революцію у вихованні. Ж.-Ж. Руссо вкоренив думку, що дитина — чиста від народження і являє собою відправний пункт для виховання, яке повинне відповідати дитячій природі й спрямовуватись на розвиток характеру вихованця, враховуючи його суспільний стан. Ідеї Ж.-Ж. Руссо, нові й цікаві на той час, мали успіх, який нині важко собі уявити. Проте методичні рекомендації щодо їх практичної реалізації були переважно утопічними.

Суть системи виховання зводилася до наступних положень.

Коллективне виховання нівелює особистість

Оптимальне виховання і найкращу освіту дитина може отримати лише в домашніх умовах.

Виховання й навчання повинні мати індивідуальну орієнтацію.

Мати не завжди достатньо здорова фізично й не завжди наділена достатніми знаннями, щоб виховувати дитину.

Батько не може займатися вихованням в силу своєї завантаженості справами. Окрім того, батько також позбавлений належної педагогічної підготовки.

Таким чином, найкраще може виховати дитину гувернер. Міркування Ж.-Ж. Руссо такі. Дитина — досконале творіння Бога й природи. Отже, основне завдання виховання — невтручання. Вихователеві варто тільки майстерно створювати відповідні умови для вільної, природної самодіяльності дитини.

Ж.-Ж. Руссо рекомендує "затримати" розумове виховання дитини, щоб до 12 років вона розвивалась виключно фізично. З 12 до 15 років пропонується розумове виховання, з 15 — емоційне. З 18 років вихованець засвоює морально-релігійні норми, а потім обирає наречену і знайомиться з життям суспільства.

Таким бачив філософ ідеальне виховання хлопчиків. За схожою системою виховуються і дівчатка. З тією лише відмінністю, що методи виховання передбачаються такі, щоб дівчинка "ні на мить не припиняла відчувати себе в узді", бо "жінка створена спеціально, щоб подобатись і догоджати чоловікові". Перевірити свою педагогічну теорію на практиці Ж.-Ж. Руссо не зміг. Його гувернерська кар'єра не увінчалася успіхом, а власних дітей відразу після їх народження він віддав у виховний будинок і ніколи не цікавився їхньою долею. І все ж висловлені ним ідеї

узгоджувати виховання з природними потребами, схильностями й можливостями дитини є справді геніальними.

Ж.-Ж. Руссо першим висуває вимогу любити дитину, цікавитися нею, визнавати її, вивчати дитячу психологію, поважати вихованця, чим змінює пануючий у той час погляд на виховання, як винятково на формування дисциплінованості. В цьому оригінальність і велич думки Ж.-Ж. Руссо. Вільна індивідуалістична педагогіка досі не вичерпала свого потенціалу в найрізноманітніших виховних і дидактичних системах. Книги Ж.-Ж. Руссо на століття стали настільними для гувернерів і батьків. Педагогічні погляди Ж.-Ж. Руссо мали окремі практичні результати у Франції. Серед жінок вищого світу ввійшло в моду самим годувати своїх новонароджених дітей; виникає симпатія до дитини, звертають увагу на її фізичний розвиток. Загалом же у Франції сприйняли переважно деталі системи. Значно ширшого розуміння досягли іноземці, особливо німці.

Освічену Німеччину вразили педагогічні ідеї Ж.-Ж. Руссо. Ці ідеї, поєднані з поглядами Я. А. Коменського і Дж. Локка, утворили нову педагогічну течію — філантропізм. Термін походить від слів "філео" — "люблю" і "антропос" — "людина". За переконанням філантропістів, необхідно виховати нове покоління. "Правильно" виховані діти, ставши дорослими, побудують "правильне" суспільство, вільне від вад.

Головним представником філантропізму у педагогіці був І. Базедов. Працюючи домашнім вчителем (гувернером), він виявив особливі здібності до педагогічної діяльності. Під впливом творів Я. А. Коменського і Дж. Локка І. Базедов розробляє власну, відмінну від існуючих, систему навчання та власну систему виховання. Після прочитання творів Ж.-Ж. Руссо І. Базедов вирішує повністю присвятити своє життя педагогіці. Він пише ряд науково-методичних педагогічних праць. На гроші, спеціально надані для цього знатними особами, у 1774 році І. Базедов відкриває в Десау школу нового типу — "Філантропія". У "Філантропії" навчалося 13 дітей, у роботі з якими і апробувалась методика навчання й виховання, створена І. Базедовим. Діти виховувались під опікою наставників (гувернерів, як у Ж.-Ж. Руссо). "Філантропія" мав на меті виховувати разом багатих і бідних. Перших готували до керівництва суспільством. Других навчали якоїсь професії, зокрема вчительської. Усіх дітей разом виховували для "корисного суспільству, патріотичного і щасливого життя".

Епоха механізму, раціоналізму, розриву з античною культурою не задовольняла певні кола суспільства. Особливо чужим і ненависним став для них філантропізм. У результаті, як реакція на Просвітительство, у Німеччині з'являється течія — новогуманізм. Найвищого піднесення вона досягла на межі XVIII-XIX століть. Головним у житті визнається не корисне, а саме по собі цінне, не буденна робота, а творчість, вільна гра. Прибічники новогуманізму бачили свій ідеал здійсненим уже у давньогрецькому світі. Відповідно, педагогіка новогуманізму проголошує лозунг: "Виховай себе греком!" Замість теорії "загальнокорисності" філантропістів вимагається виховання, яке зробило б людину кращою, прекраснішою.

Гувернерська система виховання знову трактується винятково як елітарна. XVIII століття поклато початок розвитку нового, дев'ятого періоду у гувернерстві — періоду професійних, дипломованих гувернерів, діяльність яких контролювалася державою. Ідея філантропістів про необхідність спеціальної підготовки для педагогів (шкільних вчителів, гувернерів, викладачів університетів) реалізується у Німеччині. Видається закон про обов'язкове складання кандидатами іспитів на педагогічні посади, відкриваються учительські семінарії. З метою підвищення рівня освіти у гімназіях запроваджуються іспити на атестат зрілості. Інші країни активно переймають досвід Німеччини. Домашнє навчання й виховання широко розповсюджене у вказаний історичний період на території сучасної Молдови. Із рукописів тих

років до нас дійшли відомості, що протопіп Юга, який проживав на початку XV століття у м. Сучаві, навчив грамоти своїх дітей Ми-хула, Думу й Тоадера, які стали граматиками-писарями. Ясський протопіп Іоїл, сучасник Юги, навчив грамоти свого сина Джорджія, який також став граматиком.

У ті ж роки граматик Град навчав своїх синів, і вони також фігурували у документах як граматиками. А. І. Єшану у своєму дослідженні наводить приклади навчання грамоти боярських дітей місцевими дяками й граматиками. У XVII столітті домашніх наставників запрошували також з-за кордону. Господар Молдови Г. Дука "прикликав для навчання своїх дітей" вчених-греків Іоана Панія та ієромонаха Чигала. Господар Костянтин Кантемир запросив виховувати й навчати своїх дітей Ієремію Какавелу, який отримав освіту у Лейпцизькому університеті. Навчання дівчаток відбувалось винятково в домашніх умовах. Так, донька Стефана Великого Олена Волошанка, яка пізніше вийшла заміж за сина московського князя Івана III Васильовича, листувалася зі своїм батьком, що засвідчує її грамотність. Збереглися акти XVII століття, підписані жінками. В літописах зустрічається термін "даскалиця" — "вчителька". З'являються вчительки-жінки, гувернантки доньок знатних осіб. Одна з перших вчительок, ім'я якої нам відоме, пані Смаранда, у 1713 році навчала й виховувала дочку господаря Молдови Миколи Маврокодата.

5. Розвиток гувернерства на території Київської Русі у 18 столітті. Козацьке виховання. Гувернер Григорій Савич Сковорода.

Давньоруські літописи домонгольської доби засвідчують, що українська шкільна освіта в період розквіту Київської Русі знаходилась на досить високому рівні. Політичний та економічний занепад у XII столітті Візантії, з якою Київська Русь мала тісні економічні та культурні стосунки, князівські усобиці й половецькі напади руйнують політичну та економічну системи Русі, шкодять розвиткові освіти.

Тому у XIII столітті, а особливо після татарської навали, наше культурне життя відчутно занепадає. Його осередок з наддніпрянських земель пересувається на захід — на Волинь та Галичину. Приєднання у 1363 році Волині й Наддніпрянщини до Литви, а Галичини у 1366 році — до Польщі посилює зв'язок української культури й освіти з європейською. Культурне зростання Західної Європи істотно впливає на розвиток української культури в цілому та педагогічної думки й педагогічної практики зокрема. Зазначений вплив має водночас позитивні й негативні наслідки. Позитивною є поява нових типів навчальних закладів, розвиток вищих шкіл. Негативним є те, що викладання у школах, які вважаються престижними і де навчаються діти вищих станів населення, здійснюється латинською та польською мовами. Це відриває українських дітей від рідної мови й віри, фактично знищуючи їхню національну свідомість. Як наслідок, провідною в українській історії стає проблема відсутності численної національної еліти.

Спробою захисту української мови й православної церкви та створення умов для виховання національної інтелігенції було укладення в 1596 році Брестської унії. Відкрилися уніатські школи, які орієнтувалися на західні педагогічні системи, але навчання у яких відбувалось українською мовою. З кінця XVI століття відкриваються також початкові та "підвищені" школи, засновниками яких були братства, братські школи. Братські школи активно підтримувало українське козацтво.

Козацтво взагалі приділяло велику увагу освіті й вихованню в Україні: будувалися січові та парафіяльні школи, фінансувалося видання шкільних підручників, на землях війська Запорозького діяли школи полкової музики. Провідне місце у козацьких родинах посідало

моральне виховання дитини. Їй прищеплювалися основні цінності козацької моралі: відданість Батьківщині й християнській вірі, братерська любов до друзів, глибока шана до громади, вірність обов'язкові захищати рідну землю й християнську віру. Заможні козаки запрошували для виховання своїх дітей домашніх вчителів, але обов'язково з українців і християн. Особливо поширеним було індивідуальне навчання синів та доньок гри на музичних інструментах.

До нас дійшли окремі відомості про домашніх наставників у козацьких родинах.; У 1710 році у сотника синявського Мандрики працював писарем мандрівний дяк (поняття "мандрівний дяк" далі буде докладно розкрито), співак і регент Ілля Турчиновський, який був домашнім учителем його сина Петра. Протягом 1718 року "служив при дітях полковника Гамолесенка" мандрівний дяк, вчитель і скрипаль Степан Стегайненко. У 1715 році доньку сотника новомлицького Григорія Шишкевича домашній учитель навчав гри на гусях. У складних історичних умовах в Україні під впливом західноєвропейських традицій інтенсивно розвивається гувернерство.

Про період з XIV по XVI століття до нас дійшло обмаль інформації, та й то переважно через записи, датовані XVI століттям. Проте достовірно відомо, що у цей період заможні люди досить часто не віддавали дітей до школи, а навчали й виховували їх вдома. З цією метою запрошували дяка, якого ще називали "дидаскал", "магістер" чи "бакаляр". Наприклад, у заповіті брацлавського каштеляна Василя Загоровського (1577 рік) викладене прохання до опікунів його синів запросити дяка Дмитра для навчання дітей "руській науці ... в мойому домі". Діяльність братських шкіл сприяла розвитку вітчизняної педагогічної думки. Основою цієї діяльності стала ідеологія просвітництва. З'являються українські педагогічні книги для гувернерів та батьків. Так, ректор Львівської й Київської братських шкіл Й. Борецький видає широковідомі твори "Про виховання чад" та "Пересторога", пройняті волелюбним духом українського козацтва. Автор критикує тих, хто перейшов на бік католиків, наголошує на важливості освіти та цілеспрямованого виховання для усвідомлення народом своєї ролі у боротьбі з католицизмом.

Випускник Київської братської школи Єпіфан Славицький пише популярний у XVI столітті педагогічний твір "Громадянство звичаїв дитячих" (за іншими джерелами — "Громадянство вдачі благої"). Збірник укладений у вигляді запитань та відповідей і містить 164 правила добропорядної поведінки. Дітям даються докладні настанови, як пристойно триматися (аналізуються пристойні пози, міміка, жести). Звертається увага на етикет при перебуванні за столом, при зустрічі з іншими людьми, в іграх. Педагогічні праці з проблем домашнього й шкільного навчання і виховання пише у цей період Симеон Полоцький (Самуїл Омелянович Петровський). Це такі твори, як: "Праця", "Честь", "Вдача", "Обід душевний", "Вечеря душевна". За часів Козацької України носіями культури й освіти стають мандрівні дяки. Ними були переважно студенти-бурсаки, вихованці українських духовних шкіл XVII-XVIII століть, які не мали осілого місця проживання і постійної служби. Вони мандрували містами й селами України, заробляючи на прожиття вчителюванням, декламуванням віршів, показом вертепу. Серед заможної частини українців поширюється звичай запрошувати мандрівних дяків домашніми наставниками для своїх дітей. Мандрівні дяки користувались високим авторитетом серед учнів і батьківської громадськості, бо навчали дітей зрозумілою рідною мовою із застосуванням доступних засобів народної педагогіки, в душі народних чеснот і норм християнської моралі; не цурались фізичної праці, допомагали батькам учнів у господарюванні.

Висока ефективність навчально-виховної діяльності мандрівних дяків була також наслідком того, що вони вміли враховувати національну вдачу української дитини, вселяти життєвий оптимізм, використовувати влучний гумор. Образи мандрівних дяків постають у

літературних творах М. В. Гоголя "Вій", І. К. Карпенка-Карого "Чумаки", Г. Ф. Квітки-Основ'яненка "Пан Халявський", В. Т. Наріжного "Бурсак".

Талановитим домашнім наставником був всевітньо відомий український філософ Г. С. Сковорода. Навесні 1753 року київський митрополит Т. Щербацький посилає Г. С. Сковороду як найкращого студента Києво-Могилянської академії домашнім учителем у село Каврай до свого друга поміщика Степана Томари. Відомо, що заняття з учнем Василем Томарою Григорій Савич проводив переважно у формі бесід. Він спонукав вихованця висловлювати власні враження й погляди, думати, а не повторювати з чужих вуст чи книжок. Відсутність підкреслено шанобливого ставлення гувернера Г. С. Сковороди до матері учня призвело до того, що йому відмовили у роботі. Коли після численних подорожей Г. С. Сковорода в лютому 1755 року опиняється у Переяславі, на нього очікує там Степан Томара, украй засмучений втратою незвичайного вчителя. Поміщик вибачився і з великими труднощами умовив Г. С. Сковороду продовжити гувернерську діяльність у своєму домі. Іще понад три роки присвятив великий філософ своєму вихованцеві Василеві, аж поки тому настав час йти до офіційної школи.

Останні 25 років свого життя Г. С. Сковорода був мандрівним учителем. У другій половині XVIII століття домашнє навчання і виховання дітей панівної верхівки стало однією з широко розповсюджених форм початкової освіти в Лівобережній Україні. Відомо, що, окрім вихованців Києво-Могилянської академії, батьки запрошували гувернерами іноземців. Узагальнимо викладену інформацію.

В період з XIV по XVIII століття гувернерство перетворюється на вагомий напрям педагогіки, представлений педагогічною практикою і підкріплений науково-методичними теоретичними працями. Епоха Ренесансу зумовила реформування освіти, а XVII століття ознаменувало виокремлення педагогіки як самостійної галузі наукових знань. Одними з перших теоретично обґрунтованих педагогічних праць стали роботи, присвячені домашньому вихованню. Вже лише це вказує на непересічну роль гувернерства в суспільстві.

Лекція 3.

1. Виховна методика Й.Песталоцці.
2. Гувернерська методика Й.Гербарта.
3. Педагогічні ідеї А.Дістервега.
4. Система індивідуального домашнього виховання Г. Спенсера.
5. Концепція гувернерського виховання В.Ястребцева.
6. Виховні ідеї О.Лазурського та Плесгафта.
7. Виховні системи О.Духновича та Г.Рукавішнікова.

Цей період доцільно охарактеризувати як час розквіту гувернерства. Пріоритет у системі розвитку теорії й практики домашнього виховання й навчання належить Російській Імперії. У цей час розробляється і публікується значна кількість гувернерських навчальних і виховних систем. Геніальний педагог

Й.Г.ПЕСТАЛОЦЦІ спробував застосувати на практиці систему виховання, розроблену Ж.-Ж. Руссо. Він першим почав розглядати педагогічний процес з позицій дитини, ці погляди з середини XIX століття поширились у світі. Практично в усіх творах Й. Г. Песталоцці говорить про свою виховну методика як про формування у дитини "сил серця, розуму й руки". Важливість домашнього виховання він обґрунтовує так: "Заміною родинному вихованню школи ніколи... стати не зможуть; вони можуть слугувати світові як доповнення до сімейного

виховання і для заповнення його прогалин". При побудові виховної системи першочергову увагу звертає на збереження здоров'я й фізичний розвиток дитини. В цьому плані він розширює спектр засобів позитивного впливу на дитину, запропонованих його попередниками. Не відмітаючи їхніх рекомендацій, основним засобом фізичного розвитку дитини Й.Г.Песталоцці вважає регулярну фізичну працю. До неї вчений зараховує не тільки навчання певного ремесла, а й повсякденну побутову працю: турботу про молодших братиків та сестричок, допомогу батькам у домашній роботі, самообслуговування.

Спираючись на досвід народної педагогіки, вчений намагається адаптувати систему кваліфікованого гувернерського виховання до застосування не лише у заможних, але і в найбідніших родинах, у яких батьки повинні володіти тими знаннями і вміннями, які до цього часу були доступні винятково кваліфікованим домашнім наставникам.

З метою розповсюдження таких знань серед народу Й.Г.Песталоцці й пише книги, організовує свою практичну діяльність. У "Листах вчителю Петерсену" Й.Г.Песталоцці дає молодому педагогові практичні поради, які становлять значний інтерес і для наших сучасників. Учений радить батькам і наставникам вести щоденник спостережень за дітьми, у якому доцільно стисло фіксувати: • який матеріал вивчає дитина; ® старанно чи недбало виконувала дитина свої обов'язки; • випадки, які сталися протягом дня і які відображають позитивні чи негативні риси характеру дітей, радісні чи сумні події; • стан здоров'я дитини.

Песталоцці розробив також перелік питань, на які діти щовечора повинні відповідати гувернерові: Чи згадував ти сьогодні Бога й отця небесного і чи намагався ти пам'ятати про його всюдисущість, щоб усі твої вчинки були йому до вподоби? • Чи слухався ти сьогодні своїх батьків і вчителів? Чи виявляв ти свою любов до сестер і братів, коли тобі видавався для того випадок, і чи так ти поведився в усіх дрібницях стосовно них, щоб можна було зробити висновок, що ти усіляко прагнеш зберегти їхню любов і прихильність? Чи був ти сьогодні привітним, ласкавим і шляхетним до слуг твоїх батьків, які за їхнім наказом намагаються зробити твоє життя світлим і приємним? Чи добре ти сьогодні навчався? Як-складалася сьогодні справа з читанням? Я Як складалася справа з письмом? Як складалася справа з арифметикою? Чи точно ти виконував усе під час занять, чи не відволікався ти від того, що тобі було призначено й дозволено робити на той час? Чи виявив ти сьогодні у твоїх заняттях ту терплячість, зусилля і витримку, без яких у світі нічого достойного не навчишся і достойною людиною не станеш? Чи не зробив ти сьогодні якогось вчинку, про який ти знав, що тобі за нього має бути соромно перед Богом, батьками, братами і сестрами або перед самим собою? S Чи мав ти сьогодні в якій-небудь галузі щось, за що хотів би особливо подякувати Богові й тим, хто тобою займається?

Вчений вказував на доцільність щодня говорити дитині, наскільки важливим міг би бути цей день і наскільки більше користі вона могла б отримати від нього, якби виявила більшу увагу й сумлінність до того, чого їй слід було вчитися. Як бачимо, виховна система Й.Г.Песталоцці суттєво відрізняється від систем, створених до нього, всеохоплюючою орієнтацією дитини на самовиховання. Зусилля педагога спрямовуються на відпрацювання з дітьми кожної складової самовиховання: системи планування й прогнозування, системи самоспостереження, самоаналізу, самооцінки, коригування дитиною власної поведінки.

Послідовником Й.Г.Песталоцці став німецький педагог, талановитий гувернер, вчений Й.Ф.ГЕРБАРТ. Він критикує Ж.Ж. Руссо за принесення в жертву дитині особистого життя вихователя. Він критикує також Дж. Локка за те, що той не дає можливості дітям вирости серед представників того покоління, з якими їм доведеться жити. Водночас Й.Ф.Гербарт позитивно оцінює педагогічні праці зазначених авторів за чіткість і логіку викладення думок, а

твори Дж. Локка також за глибоко осмислену й виважену систему, яку можливо реалізувати на практиці.

Основними засобами виховання Й.Ф.Герbart вважає вміння педагога викликати і підтримувати у дитини інтерес до занять чи іншої корисної діяльності, турботу про максимально можливий всебічний розвиток і дисциплінованість вихованця. У системі формування особистості Й.Ф.Герbart вирізняє три складові: управління (погроза, нагляд, наказ і заборона), навчання й моральне виховання.

Ще одним послідовником Й.Г.Песталоцці був німецький педагог А.ДІСТЕРВЕГ. Виховні погляди А.Дістервега подані в його роботі "Керівництво до освіти німецьких учителів" та численних статтях на педагогічні теми. Так само, як і Й.Г.Песталоцці, А.Дістервег визнає, що виховання повинне бути природовідповідним: забезпечувати гармонійний розвиток як фізичних, так і духовних задатків дитини. Тому А.Дістервег вважає для педагога важливими знання фізіології й психології, які допоможуть наставникові знайти правильні засоби педагогічного впливу на дитину в кожний період її розвитку. Вчений вирізняє три стадії розвитку особистості: 1. Стадія відчуттів - духовна діяльність, пов'язана із зовнішнім впливом. 2. Стадія звички й фантазії. У індивіда утворюються уявлення, стійкі настрої, звички й навички. Стадія боязкого ставлення до самостійності. Прагнення до імітацій і повторень. 3. Третя стадія - вільне самовизначення. Душа позбавлена залежності. Вона вільна й самостійна, діє, виходячи із внутрішніх спонук. А.Дістервег першим звернув увагу сучасників на те, що виховання повинне бути не тільки природовідповідним, а й культуровідповідним. Під цим поняттям розуміємо, що "при вихованні необхідно брати до уваги умови місця й часу, в яких народилась людина і в яких їй доведеться жити", тобто всю сучасну культуру в широкому і всеохоплюючому значенні слова, зокрема, культуру країни, яка є батьківщиною дитини.

А.Дістервег розробляє "ідеальну" систему виховання "активної, освіченої, культурної особистості". Провідні характеристики системи такі: •S Ведеться спостереження за розвитком дитини, вивчення досліджень психологів та природодослідників. Педагог дотримується законів природовідповідності у вихованні. S Оскільки розум і природа узгоджуються між собою, то вказаний метод, за переконанням А. Дістервега, "є розумним". •S Вчений називає свою систему також психологічною і раціональною, оскільки вона "постійно діє свідомо, виходить з чітко усвідомлених основ". S Система розглядає дитину як органічну істоту, яка розвивається під впливом "зовнішнього збудження" за притаманними їй природі законами. У системі використовується органічний "зовні збуджуючий і зсередини розвиваючо-виховуючий метод". •S Система орієнтована на природовідповідний розвиток усіх задатків у послідовності, запрограмованій природою. S Значна увага надається укріпленню фізичних сил і духовних задатків вихованця, розвиткові його почуттів, мислення, волі. Виховання спрямоване на розвиток "енергійного характеру". S Коли у духовному плані моральність є коренем і основою духовного життя, то "метод" передбачає "елементарне моральне виховання". •S Істинне пізнання засноване на чуттєвому реальному досвіді, отже у системі використовується наочність ("наочний метод"). S Істинне призначення людини полягає у прагненні "здійснити ідею істини, добра й краси, у яку вкладений етичний, моральний і релігійний зміст. Тому система вирізняється етичним, моральним, гуманістичним та релігійним характером". S Людині неможливо нав'язати хороших якостей ззовні. Вона може надбати їх лише власними зусиллями й старанністю. Тому система постійно спонукає вихованця до самої гідності.

Вільне самовизначення являє у формальному розумінні основну мету виховання. Досягнення мети відбувається завдяки застосуванню "протестантських методів виховання". S Людська природа в кожній людині уособлюється у своєрідному вигляді, отже система

характеризується як "індивідуальна": вона передбачає повагу до індивідуальності, сприяє її розвитку та виявленню її оригінальності. С Окрема людина з'являється на світ у певному місці й у певний час і має за собою минуле, відштовхуючись від якого їй слід діяти в сучасному і створювати майбутнє. Відповідно, правильний спосіб навчання і виховання спрямовується на вирішення кудьтурно-історичного завдання. Дитину ознайомлюють із загальнолюдськими й національними досягненнями, враховуючи місце й обставини її проживання.

За прикладом А. Дістервега, адаптовану до умов ХІХ століття, систему індивідуального домашнього виховання описує у ґрунтовній педагогічній праці "Виховання розумове, фізичне й моральне" відомий англійський вчений Г.СПЕНСЕР. Г.

Спенсер не мав власного педагогічного досвіду. Він зафіксував освітньовиховну систему родинного виховання, розроблену його батьком - відомим педагогом. Система була доповнена, розширена і в обробці вченого набула цілісного логічно завершеного характеру. Основою педагогічного процесу Г.Спенсер вважав глибоку обізнаність наставника в галузі практичної психології. Вихованню відводиться складна роль навчити дитину пристосовуватись до навколишньої природи й людської спільноти, створювати систему внутрішньої гармонії індивіда й суспільства. Таким чином, завданням виховання є підготовка до життя - навчити вихованця піклуватися про фізичне здоров'я; розвивати його розум; підготувати до професійного ведення справи, створення щасливої сім'ї, виховання дітей; навчити виконувати обов'язки громадянина у суспільстві.

У виховній системі Г.Спенсер на перше місце ставить інтелектуальне виховання, оволодіння дітини знаннями основами наук. Розумове виховання вчений цінує настільки, наскільки воно орієнтоване на можливість практичного застосування знань і вмінь. Г.Спенсер високо оцінює дисциплінуючу роль науки. Він твердить, що оволодіння науками виховує в дітини самостійність, незалежність думки й характеру, твердість, вдумливе ставлення до власних дій і до всього оточуючого, позитивно впливає на релігійний розвиток вихованця. Фізичне виховання, з позицій вченого, не обмежується фізичними й гімнастичними вправами у підлітковому віці. Воно розпочинається з першого року життя і триває до самої смерті людини, регламентуючи режим харчування, гігієни одягу. Дієтика узгоджувалася з найновішими відомостями сучасної Г.Спенсеру науки. Вчений обурюється посиленою увагою своїх співвітчизників до фізіології й дієтології при розведенні тварин і байдужістю до справи фізичного виховання дітей. Г.Спенсер пише, що нерозумно загартовувати тіло холодом: "немало дітей було так добре загартовано, що їм довелося розпрощатися з життям". Холод затримує ріст дітини. Недостатньо теплий одяг і переохолодження викликають нежить, стають причиною бронхітів. Особливу увагу Г.Спенсер звертає на фізичне виховання і збереження здоров'я дівчаток. Він роз'яснює, що метою жіночого виховання повинне стати насамперед здоров'я жінки-матері, а вже потім краса та розумовий розвиток. "Слабка стать", за переконанням вченого, повинна займатися фізичними вправами, рухливими іграми на повітрі, гімнастикою й спортом. Дівчаткам і жінкам доцільно не стежити за фігурою, а їсти з апетитом, щоб бути сильними, міцними й здоровими. Вчений вимагає усунення причин перевтоми. Найнебезпечнішою він визнає перевтому від навчання. Тому рекомендує розпочинати регулярне навчання не раніше досягнення дітиною восьмилітнього віку і тільки в домашніх умовах. Взагалі Г.Спенсер прибічник винятково індивідуального домашнього виховання та навчання. Виховна система Г.Спенсера актуальна й цікава для нас особливо тим, що у ній акцентується увага на проблемах, досі не вирішених людством: "кодекс моральності", проблема перевтоми і нервових розладів та ін.

Гувернерські виховні системи Європи XIX - початку XX ст. продовжують розвивати традиції попередніх століть. Вони також істотно доповнюють їх, орієнтуючись на вирішення наступних педагогічних питань: 1. Спонування дитини до самовиховання. 2. Зміна стилю виховання, пов'язана з віковими особливостями дитини і переходом її до іншої вікової групи. 3. Культуровідповідність виховання. 4. Попередження та усунення перевтоми і нервових розладів. Серед країн світу в галузі індивідуального домашнього виховання і навчання лідерство здобула Російська Імперія.

Провідну концепцію гувернерського виховання й навчання дитини, на яку орієнтувалася переважна більшість науковців та практиків XIX - поч. XX ст. створив відомий вчений В.ЯСТРЕБЦЕВ. Концепція ґрунтовно викладена у його праці "Про систему наук, пристойних у наш час дітям, призначеним до найосвіченішої верстви суспільства". У концепції закладена ідея гармонійного розвитку особистості. Великим злом названа невідповідність між фізичним, розумовим і духовним розвитком індивіда. Пояснюється, що органи й сили людського організму знаходяться у такій рівновазі, що жоден (жодна) з них не може домінувати над іншими, щоб інші від того не страждали. Наприклад, надмірний розвиток нервової системи шкодить травленню. Одна неправильність веде за собою іншу, поки не розладнається увесь організм. Значний розвиток якихось здібностей людини при недостатньому удосконаленні інших може стати причиною "душевних" (психічних) захворювань. Тому ідеал виховання - це рівновага, своєчасний і пропорційний розвиток тілесних, розумових і моральних здібностей.

З практичних позицій значний інтерес гувернерів викликали роботи російських психологів О.Ф.Лазурського й П.Ф.Лесгафта.

Російський психолог О.Ф.ЛАЗУРСЬКИЙ у своїх працях ознайомлює педагогів з основами психологічних знань та шляхами застосування їх у педагогічній практиці. Провідним у справі виховання й навчання О.Ф.Лазурський визначає вміння педагога зважати на індивідуальні особливості дитини. Вчений вказує на те, що часто неуспішність педагогічного процесу виявляється наслідком тільки того, що наставник хотів "надто круто переробити натуру дитини", не враховуючи особливостей душевного складу. Цікава й актуальна для сьогоденної педагогічної теорії й практики класифікація характерів, яку розробив наприкінці XIX ст. російський психолог П.Ф.ЛЕСГАФТ. У своїй праці "Шкільні типи (антропологічні етюди)" вчений з психологічних позицій аналізує позитивні й негативні системи виховання дітей у сім'ї та простежує, як позначаються наслідки виховання на долі людини в дитячому й дорослому віці. Типи характерів, сформовані під впливом різних систем виховання, вчений класифікує так. 1. Тип лицемірний. 2. Тип честолюбний. 3. Тип добродушний. 4. Тип забитий: а) забитий злісний; б) забитий м'який; в) пригнічений. 5. Тип нормальний. Книга П.Ф.Лесгафта стала значною практичною допомогою для батьків, вчителів, але найбільше - для гувернерів, яким доводилося виховувати й навчати дітей - представників різних типів характерів - і знаходити до них правильний педагогічний підхід. У книзі вчений подає також результати дослідження темпераментів. Найважливіше практичне значення має висновок, що темперамент явище фізіологічного походження і тому в процесі виховання видозміні не підлягає. Отже правильно побудоване природовідповідне виховання, яке дозволяє якнайповніше розвинути усі природні задатки дитини, передбачає не пристосування особистості дитини до того, щоб вона "не турбувала дорослих", а пристосування виховної системи до вроджених особливостей кожного конкретного індивіда.

Ідея українського національного виховання, втілена у виховній системі, була результатом копійки самовідданої роботи видатного українського педагога О.В.ДУХНОВИГЧА. Він певний час працював домаїлним учителем, тому з інтересом ставився до системи сімейного виховання.

У педагогічних творах педагога висвітлена проблема індивідуального підходу до навчання й виховання української дитини, досліджено питання фізичного розвитку і збереження здоров'я дітей.

Вагомим психолого-педагогічним дослідженням є твір Г.РУКАВИШНИКОВА "Виховання вередливої дитини". Спілкування з вередливою дитиною стає джерелом постійних стресових ситуацій, конфліктів, неврозів для оточуючих дорослих. Вередливість не корисна і для самої дитини. Вона часто перетворює дитину в нервову, неприємну особу, контакту з якою уникають ровесники. Вередливість може перерости у серйозне захворювання, тому вона не просто неприємна, а й небезпечна. Батькам і педагогам важливо знати, якими зовнішніми виявами характеризується вередливість, у чому причини її виникнення, як запобігти вкоріненню вередливості як риси характеру і як виховувати вередливу дитину, щоб нівелювати цю рису. Причини походження вередливості, наведені в праці Г.Рукавишнікова, можна розподілити на дві групи: фізіологічні й породжені неправильним вихованням. Фізіологічні причини слід вважати причинами об'єктивними. Їх вісім: 1. негативні впливи на нервову систему дитини захворювань, зокрема інфекційних, перенесених матір'ю під час вагітності; 2. наслідки ускладнених пологів; 3. наслідки перенесених дитиною захворювань, лікувань препаратами, які викликають побічні дії; 4. спадкова нервозність; 5. недовготривале і тривале незадовільне самопочуття дитини;

6. адаптаційний період, різка зміна звичного стереотипу життя; 7. перевтома, виснаження нервової системи і всього організму; 8. нетривалий фізіологічний дискомфорт.

Вередування фізіологічного походження може спостерігатися в усіх без винятку дітей. Проте, якщо дозволити цьому вкоренитися, перетворитися на звичний стереотип поведінки, воно автоматично переходить до другої групи: вередування, спричиненого неправильним вихованням, - і тоді ліквідувати його надзвичайно складно. Причини вередливості, породженої неправильним вихованням наступні: • наслідування; • неправильна спрямованість домашнього виховання; • перебування дитини наодинці з непосильними проблемами; • невміння дитини розподілити час і організувати своє дозвілля; • відсутність інших шляхів для самоствердження й самореалізації; • прагнення привернути до себе увагу; • спосіб розважитись.

За умов правильного, достатньо гнучкого підходу вихователя вередлива дитина поступово змінюється. Якщо вередливість іще не переросла у невроз, і сім'я продовжує дотримуватись хибної лінії виховання, а шановані дитиною няня, гувернер чи вчитель тривалий час застосовують систему виховання, спрямовану на ліквідацію вередливості, то дитина може демонструвати два протилежних типи поведінки: вередливість і нестриманість при спілкуванні з батьками і спокійну врівноваженість у присутності педагога. Г.Рукавишников попереджає, що появи вередливості, як і кожної вади, легше запобігти, аніж займатися виправленням педагогічних прорахунків. Без ліквідації причин вередливості перевиховання дитини неможливе. Залякування й покарання неприпустимі, бо вони руйнуватимуть і без того травмовану нервову систему вихованця. Правильне ж, розумне, гуманне й водночас достатньо суворе виховання здатне зовсім паралізувати цю ваду і дати суспільству достойну людину. Педагоги-практики, вчені, письменники, громадські діячі XIX - початку XX століття захищали права дітей і боролися проти жорстокого поводження з неповнолітніми. Цілком логічно, що у численних наукових роботах на тему виховання засуджуються фізичні покарання й роз'яснюється їхня шкідливість. У Російській Імперії XIX - початку XX ст. методика гувернерського виховання суттєво збагатилася за рахунок активної роботи педагогів та психологів за такими напрямками: 1. Створення сучасних (для XIX — початку XX століття) виховних систем. 2. Перевиховання дітей в домашніх умовах. 3. Проведення наукових

досліджень і створення практичних рекомендацій з окремих виховних проблем (виховання обдарованих дітей, виховання вередливих дітей та ін.).

У XIX столітті експериментальним шляхом було доведено, що темперамент має фізіологічне походження й тому видозміні не підлягає. Це відкриття допомогло правильно вирішити численні проблеми, пов'язані зі специфічними якостями поведінки дитини, спричиненими темпераментом.

Тема 2. Відродження інституту гувернерства як суспільно необхідного соціально-педагогічного явища в Україні

Лекція 4

Відчутний вплив на соціокультурний розвиток України початку XXI століття справила кардинальна зміна освітньої парадигми як сукупності переконань, цінностей, технічних засобів тощо, адже система освіти є одним з інструментів керування соціумом та показником ефективності його функціонування. Саме тому розвиток системи неперервної освіти, вагомою складовою якої є вища професійна освіта, забезпечує, з одного боку, самореалізацію, самовираження й самоствердження особистості, а з іншого – гарантує поступальний та стабільний суспільний прогрес. Сьогодні відбувається переорієнтація вищої професійної освіти з гностичного («знаннєвого») на діяльнісний підхід, а основна мета професійної підготовки розглядається як формування здатності до активної діяльності, професійної творчості, знання ж перетворюються на засіб розвитку особистості [1, с. 15–16]. Важливим індикатором розвитку професійної вищої освіти є її орієнтація на потреби ринку праці, який суттєво змінився за останні десятиліття. Соціально-економічні перетворення в Україні покликали до життя нові професії, відродили спеціальності, що у минулі роки не вважалися суспільно затребуваними. Серед них – професія гувернера як фахівця з індивідуального виховання, навчання й розвитку дитини в умовах сім'ї.

В Україні проблемами навчально–виховної діяльності гувернера переймається Є.Сарапулова, яка не лише розглядає питання генезису й розвитку гувернерства як системи формування самобутньої особистості, а також запропонує пріоритетні гувернерські методики навчання і виховання дитини в домашніх умовах [2].

На цей час (2001-2006 рр) майже у кожному місті України існують і продовжують з'являтися нові агентства та фірми, які пропонують послуги домашніх наставників – гувернерів. Слід зазначити, що певні причини, обумовлені як об'єктивними, так і суб'єктивними умовами нашого життя, призвели до відродження домашньої освіти і створення агентств гувернерів [3,4]. Більшість сучасних дітей не досягають того рівня розумового розвитку, якого б могли досягти. У деякій мірі це трапляється через те, що батьки педагогічно не підготовлені, у них бракує часу для виховання дітей тощо. Відсутність безперервного контролю за маленькою дитиною (особливо від 10 місяців до 3 років) може спричинити травмування чи отруєння дітей. Виявити та усунути такі проблеми у сучасних умовах зможе професійна домашня наставниця або наставник. Особливою популярністю в наш час користуються домашні наставники – “вусаті няні”, що зумовлено дефіцитом спілкування дітей з чоловіками та великою кількістю сімей матерів–одиначок.

У Києві, наприклад, завоювало “гарне ім'я” агентство гувернерів “Пелюстки троянди”. У цьому агентстві пропонують свої послуги кваліфіковані няні для малюків, гувернантки–педагоги, репетитори, психологи та логопеди. У залежності від віку дитини та побажань батьків домашні педагогічні працівники беруть на себе усі клопотання щодо підготовки вихованців до школи, виконання домашніх завдань, вивчення іноземних мов та ін. Керівництво агентства запевняє батьків у тому, що педагогічні працівники, які в ньому працюють, мають високий професійний рівень, ознайомлені зі специфікою роботи в умовах сім'ї. Кандидатури потенційних працівників розглядаються лише за умови відповідної освіти. Няні, які наглядають за немовлятами, від народження до першого року життя, повинні мати медичну освіту. Як правило, це акушерки та патронажні медичні сестри. До критеріїв відбору гувернанток відносять, в першу чергу, педагогічну освіту. У агентстві проводять співбесіду з кандидаткою

та проводять тестування з урахуванням специфіки роботи. Після прийому у агентство кандидатку обов'язково навчають догляду за дитиною, специфіці роботи у сім'ї та вмінню поводити себе. Агентства пропонують на вибір батьків різноманітні методики навчання та виховання малюків. У разі потреби влаштування дитячого свята – теж придуть на допомогу фахівці, щоб професійно, цікаво та незабутньо організувати його.

Фірма “Матіола” також допомагає батькам знайти домашніх педагогів. У її арсеналі є каталог з фотокартками кандидаток, докладними характеристиками та рекомендаціями [3,4]. Психологи цієї фірми розробили для батьків, які запрошують до своєї сім'ї домашніх наставників чи гувернерів, певні вимоги: $\frac{3}{4}$ у перші дні перебування у вашому будинку гувернантці необхідно показати квартиру, а також предмети і речі, якими вона буде користуватися при роботі з дитиною, дати можливість домашньому педагогу адаптуватися до нових умов; $\frac{3}{4}$ створити додаткове розвиваюче предметне середовище, яке необхідне для нормального зростання і розвитку дитини.

З метою прищеплення дитині необхідних культурно-гігієнічних і трудових навичок мати в сім'ї: санітарно-гігієнічні засоби, вішалку для одягу і рушника, дзеркало, меблі, що відповідають зросту дитини, інвентар для побутової праці, а також розвиваючі іграшки, ігри та книги, які відповідають віку дитини, а у разі потреби – спортивний інвентар; Отже, щодо вимог до домашніх наставників та гувернанток, то психологи фірми “Матіола” пропонують наступні: $\frac{3}{4}$ робота домашнього педагога спрямована на охорону життя і здоров'я дитини та на її всебічний розвиток, тому дотримання режиму дня, що відповідає віку, дозволяє вчасно задовольнити потреби вихованця у відпочинку, харчуванні та різноманітній діяльності протягом дня. В майбутньому такі звички допоможуть дитині навчатись цінувати час, бути зібраною, організованою та все встигати; $\frac{3}{4}$ з урахуванням анатомо-фізіологічної особливості (наприклад, вузькі носові проходи і зв'язана з цим недостатня вентиляція легенів) дитина повинна якнайбільше знаходитись на свіжому повітрі, щоб виключити кисневий голод з усіма наслідками, що виникають.

У зв'язку з цим основну кількість занять та ігор домашня наставниця (гувернантка) намагається проводити під час прогулянок. Водночас вона знайомить дитину з навколишньою природою, навчає дбайливого ставлення до неї та любові до всього живого. Проводить загартовування організму дитини у відповідну пору року (ігри з водою, піском, вітром, повітряні і сонячні ванни тощо); $\frac{3}{4}$ важливо створити умови, що забезпечують радісний та бадьорий настрій дитини, тому домашня наставниця ретельно обмірковує щодня план роботи, підбирає книжки, іграшки, посібники для навчання, робить заготовки із паперу, тканини, природних матеріалів тощо. Як правило, педагог робить цю підготовку під час денного відпочинку дитини. В інтересах дитини гувернантка не повинна займатись приготуванням їжі для родини, пранням білизни, прибиранням приміщення, тобто виконанням роботи домробітниці.

Для виконання роботи з ведення домашнього господарства фірма пропонує спеціально підготовлених економок. Не стоять осторонь проблем, які можуть виникати у процесі домашньої освіти, не лише педагоги, а також і адвокати [5].

Так, Віктор Карпенко дає поради батькам, які наймають на роботу гувернанток або нянь стосовно складання угоди. Оформлення такого документу вимагає закон України. Адвокат наголошує, що у договорі потрібно вказувати: $\frac{3}{4}$ усі реквізити – як батьків, так і гувернантки: прізвище, ім'я, по-батькові, рік народження, професію, останнє місце роботи, місце проживання, дані паспорта, ідентифікаційний код; $\frac{3}{4}$ обов'язки робітника, максимально їх конкретизуючи; $\frac{3}{4}$ обов'язки батьків; $\frac{3}{4}$ робочий день, вихідні дні, відпустка; $\frac{3}{4}$

відповідальність гувернантки за порушення умов договору та спричинення шкоди здоров'ю дитини або майну. Договір потрібно скріпити підписами обох сторін та зареєструвати у службі зайнятості за місцем проживання у тижневий строк з дня фактичного початку роботи. Якщо умови договору не виконуються, то на підставі ст. 161 Громадянського кодексу України та ст. 18 Закону України "Про захист прав споживачів" може відбутися розірвання угоди з подальшим відшкодуванням збитків. Таким чином, різноманітність агентств та фірм гувернерів, різноплановість їхньої діяльності змушує педагогічні заклади до активізації та розширення наукової роботи у цьому напрямку. Інтенсивний розвиток гувернерства вимагає розробки положень, програм, написання посібників та іншої методичної літератури. Матеріали дослідження дозволили авторці підготувати рекомендації стосовно можливих оптимальних шляхів розвитку гувернерства в Україні у ХХІ столітті.

Послугуючись досвідом економічно розвинених країн, першим напрямом розвитку гувернерства доцільно визнати роботу з дітьми-інвалідами: хворими на церебральний параліч, з тяжкими серцево-судинними захворюваннями, з розумово відсталими, з дітьми, у яких спостерігаються епілептичні напади та ін. Ця категорія гувернерів цілком логічно вважатиметься працівниками реабілітаційних центрів чи районних соціальних служб.

Другий напрям — гувернери, які займаються вихованням і підготовкою дітей до школи, індивідуально працюють з відстаючими або обдарованими учнями, допомагають школярам виконувати домашні завдання і перебувають з ними кілька годин на добу, поки батьки знаходяться на роботі. Таких гувернерів і домашніх вчителів оптимально було б реєструвати в районних відділах освіти і закріплювати за школою чи дошкільним закладом за місцем проживання дитини. Школа і дошкільні заклади могли б надавати таким домашнім учителям і вихователям методичну допомогу. Оплачувати роботу гувернерів повинні батьки, але в окремих випадках, наприклад, при роботі з обдарованими дітьми, доцільна погодинна оплата з державного чи місцевого бюджетів, подібно до поширеної нині оплати вчителям на дому.

Батьки, які хотіли б доручити виховання своєї фізично і психічно здорової дитини няні чи гувернерові, — щодня, на кілька днів на тиждень чи на період своєї відпустки (третій напрям) — могли б звертатись до спеціального інформаційного центру при районному відділі освіти. У відділі освіти доцільно зберігати контракт, укладений між батьками та гувернером, у якому зазначалися б терміни роботи гувернера в родині, розмір оплати тощо. Звіти гувернерів та відгуки батьків про їхню діяльність, проведення домашніми наставниками семінарів для батьків учнів шкіл чи вихованців дошкільних закладів району могли б стати підставою для визначення результатів педагогічної атестації, присвоєння категорій і звань. Робота гувернера має фіксуватись у трудовій книжці і зараховувалась до педагогічного стажу. Надання пенсії потрібно здійснювати у встановленому порядку як педагогічному працівникові.

Четвертий напрям діяльності гувернерів — виконання ролі батьків вихователів у дитячих будинках сімейного типу. Цей напрям роботи в Україні законодавчо урегульований. Суттєве доповнення, яке доцільно внести до "Положення про дитячі будинки сімейного типу", — обов'язкове проходження майбутніми батьками-вихователями курсів підготовки гувернерів, оскільки саме методика роботи гувернера, на нашу думку, найбільше придатна для створення оптимальних виховних і розвиваючих умов у цих педагогічних мікроустановах.

Аналіз організації домашнього виховання й навчання в різних країнах у різні епохи дає підстави для серйозних роздумів про розвиток гувернерства в Україні. Масштабне поширення гувернерської практики в сучасному світі відчутно впливає на моральне та інтелектуальне формування націй, від чого значною мірою залежить майбутнє кожної держави.

Змістовий модуль 2. Гувернерство як предмет науково-педагогічного аналізу вид професійно-педагогічної діяльності

Тема 1. Гувернерство як предмет науково-педагогічного аналізу

Лекція 4.

1. Гувернерство в сучасних умовах: соціально-педагогічний аспект.
2. Гувернерство як предмет науково-педагогічного аналізу.

1. Гувернерство в сучасних умовах: соціально-педагогічний аспект.

Педагогічні пошуки створення ефективних умов гармонійного розвитку особистості актуалізують відновлення традиційних виховних систем минулого, однією з яких є гувернерство. Актуальності додає поширення гувернерської практики в сучасному світі, що відчутно впливає на моральне та інтелектуальне формування націй, від чого значною мірою залежить майбутнє кожної держави.

Нині відродження й удосконалення гувернерського напрямку освітньо-виховної діяльності набуває нової сутності та має попит як у процесі виховання дитини в родині, так і в закладах, що виховують дітей, позбавлених батьківського піклування. Саме в контексті догляду за дітьми з обмеженими можливостями та сиротами здебільшого розглядається можливість діяльності соціальних педагогів як гувернерів. На наш погляд, таке розуміння соціально-педагогічного значення гувернерства дещо обмежене, що зумовлює розгляд, зокрема, соціального напрямку в гувернерській діяльності.

Становлення та функціонування інституту домашніх вихователів в історичній ретроспективі, переваги й недоліки розвитку гувернерства в сучасних умовах, підготовку гувернерів вивчають А. Бардінов, Л. Кобилянська, Н. Ковалевська, Є. Сарапулова, С. Теплюк, О. Шароватова та ін. Оскільки недостатнім є дослідження соціально-виховного потенціалу гувернерства, це актуалізує пошук відповідного аспекту цього педагогічного явища.

Для виявлення соціально-педагогічного значення гувернерської діяльності в сучасних умовах, його перспектив необхідно вирішити такі завдання: визначитися з основними поняттями, змістом, сутністю гувернерства, визначити напрями його розвитку, обґрунтувати соціально-педагогічний аспект, зазначити специфіку роботи соціального гувернера. Досить вичерпною в сучасній педагогічній літературі є характеристика історичних аспектів гувернерства, психолого-педагогічних засад навчальної та виховної роботи гувернера, що дозволяє скласти певне уявлення про функціонування цього виду педагогічної діяльності.

Так, наприклад, Є. Сарапулова пропонує одинадцять етапів становлення гувернерської діяльності за ознаками індивідуального підходу до особистості вихованця, виховних можливостей та підготовленості до фахової діяльності людини, яка займається організацією умов для розвитку особистості, підтримання державою та організацією підготовки гувернерів як вихователів та вчителів [4].

Здавна вважалося, що гувернерство – це діяльність наставника освіти й виховання в домашніх умовах. Гувернер кваліфікувався з приводу того, якою саме діяльністю займався: іноді він тільки вчив підопічного, викладав для нього окремі дисципліни, але й були домашні вихователі, які мали виховувати гармонійно розвинуту особистість у широкому розумінні цього поняття. Також у історичних джерелах можна знайти згадку про гувернерів, які координували освітню діяльність з вихованцем, залучали до співпраці інших фахівців водночас з власною

виховною роботою. Дійсно, гувернерство – нестандартне педагогічне явище, яке іноді має суттєві переваги перед колективною формою навчання та виховання, що полягають у індивідуальному підході до особистості вихованця, можливості творчого пошуку методик та технологій виховання, своєчасного коригування дій наставника залежно від ситуації виховання.

На думку Є. Сарапулової, гувернерство – це цілісна педагогічна система й окрема галузь педагогіки, що вивчає особливості індивідуалізованого формування в домашніх умовах освіченої, гармонійно розвиненої, комунікабельної особистості з активною життєвою позицією [4, с. 231]. Ми підтримуємо таке трактування з акцентом на активній позиції особистості та розвитку комунікативних навичок у процесі виховання, оскільки в цих аспектах знаходиться точка дотику гувернерства та соціального виховання.

Розвиток досліджуваного педагогічного явища на сучасному етапі характеризується певними тенденціями. По-перше, гувернерство займає проміжне положення між загальноосвітньою системою й виключно індивідуальним напрямом освіти, оскільки сучасні діти здебільшого відвідують школу й гувернер виступає в ролі «додаткового помічника». У сучасних умовах дитині пропонується індивідуальне та колективне виховання. Лише виняткові обставини примушують батьків залучати до суто домашньої освіти гувернерів-учителів, які в змозі надати певний стандарт освіти в обмежених умовах (діти з обмеженими можливостями або ті, які мають важкі хронічні захворювання). По-друге, гувернер радше виконує роль вихователя та наставника, ніж учителя, хоча остання не виключається.

На нашу думку, саме функції організації виховання та його координації є одними з провідних для сучасного гувернера, зокрема із соціально-педагогічних позицій. За поодинокими винятками, самостійно жодна людина, навіть дуже кваліфікована та педагогічно обдарована, не зможе залучити дитину до всієї сукупності видів діяльності, якими може оволодіти сучасна особистість, яка розвивається. Та цього навіть і не потрібно. Не завжди для того, щоб доторкнутися, наприклад, до музичної творчості, сучасному гувернеру треба самому володіти інструментом на пристойному рівні. Для цього є фахівці. А врахувати таку можливість для дитини сучасний гувернер повинен. Це стосується й інших видів творчої чи спортивної діяльності.

Звичайно, гувернер має бути різнобічно розвиненою особистістю, але для такого вихователя першочерговими є наявність педагогічного хисту та майстерності. По-третє, діяльність гувернера в родині обмежена віком дитини (дошкільний або молодший шкільний вік). З огляду на Базовий компонент дошкільної освіти саме гувернер спроможний ефективно впливати на розвиток дітей цього віку, якщо вони не відвідують дошкільних закладів. Сучасні публікації щодо гувернерства переважно стосуються дітей дошкільного віку, які не відвідують дошкільні заклади. Дійсно, гувернер – незамінний професійний вихователь для цього вікового періоду, однак матеріальне розшарування сучасних сімей зумовлює перевагу такої форми виховання тільки для дуже заможних родин. На наш погляд, не виправданим є такий підхід, коли вік вихованця обмежений певним періодом, а також матеріальним становищем родини. Соціально-педагогічний підхід до гувернерської діяльності має нівелювати ці недоліки та запропонувати варіанти гармонійного вирішення суперечностей організації виховання, його фінансування та добору контингенту фахівців для роботи. По-четверте, іноді функції гувернера збігаються з функціями інших фахівців.

У працях сучасних учених простежуються погляди, що буквально ідентифікують гувернера з дефектологом або сімейним соціальним педагогом чи соціальним працівником. Наприклад, Л. Кобилянська в статті під назвою «Сімейне гувернерство як один з напрямів професійної діяльності соціального педагога» зазначає, що «в діяльності сімейного соціального

педагога пріоритетними повинні стати індивідуальні форми роботи, реальна допомога сім'ї, що опинилася в кризовій ситуації» [2, с.103].

На її думку, «соціальний гувернер здатен і повинен надавати освітню, посередницьку та психологічну допомогу» [2]. Ми згодні, що гувернер повинен знати, як працювати з дітьми з особливими потребами, тобто володіти азами дефектології та корекційної педагогіки, а також обов'язково має активізувати виховний потенціал родини, але, на нашу думку, соціально-педагогічний потенціал гувернерства реалізуватиметься через соціальне виховання як одну з провідних категорій цієї науки. Нині актуальним виявляється повернення до теми гувернерства, але із словом «соціальне».

Сучасність потребує появу нового фахівця – соціального гувернера, який і має реалізовувати індивідуальний підхід у соціальному вихованні та активізувати соціальний розвиток особистості в гувернерській діяльності. У стандарті базової підготовки соціальних педагогів рівня «бакалавр» з'явилася така дисципліна, як «Технології роботи соціального гувернера». На наш погляд, гувернер та соціальний гувернер — це не тотожні поняття, і треба визначитися зі специфікою відповідної діяльності. На перший погляд може здаватися, що не можливо поєднати педагогічні явища, які здаються протилежними: індивідуальний підхід у гувернерстві та соціальний розвиток особистості в соціальній педагогіці.

Але, на нашу думку, саме поєднання змістовної складової соціального виховання та індивідуального підходу уможливорює оптимізацію споконвічного протиріччя між особистісним та соціальним розвитком. Якщо зважати тільки на індивідуальний підхід у гувернерстві, то навіть за умов вдалої організації такої виховної діяльності особистість розвивається дещо однобічно: здебільшого порушується формування комунікативних здібностей, не відбувається усвідомлення себе як частини певної групи, соціуму. Навіть якщо дитина відвідує гуртки та секції, спілкування з однолітками має обмежений характер, і тому мають додатково створюватися умови для її соціального розвитку. У цьому допоможе соціальне виховання як процес створення умов для розвитку соціальності особистості.

Водночас у сучасному неоднозначному соціальному просторі, коли виховання гармонійно розвинутої особистості потребує нових орієнтирів, індивідуальний підхід виявляється ефективним. А оскільки соціальне виховання – складова цього гармонійного розвитку, то індивідуальний підхід гувернерства стає актуальним у соціальному вихованні, зокрема якщо йдеться про процес індивідуалізації на підґрунті адаптації та інтеграції в соціум, як ієрархії соціального розвитку особистості. Визначені фахівцями напрями розвитку гувернерства» [2; 4] багато в чому збігаються із соціально-педагогічним розумінням цієї діяльності. Наприклад, акцентується на роботі з дітьми-інвалідами (гувернерами мають бути працівники реабілітаційних центрів або соціальних служб); на підготовці дітей до школи, роботі з відстаючими або обдарованими дітьми; на періодичній виховній роботі гувернера (графік устанавлюється за бажанням батьків); на виконанні ролі батьків-вихователів у дитячих будинках сімейного типу. Ці сфери охоплюють досить широке коло індивідуальної соціально-виховної діяльності.

Але, на наш погляд, цю роботу слід розширити за змістом через посилення соціально-педагогічного компонента, що полягає в запровадженні соціального виховання. Є.Сарапулова запропонувала специфіку діяльності гувернера [4]. Ми підкреслимо серед них саме ті особливості, які відбивають соціально-педагогічний аспект.

Наприклад: формування у вихованця адекватної самооцінки, культуровідповідність виховання, підготовка вихованця до активної практичної діяльності, урахування вікових та гендерних аспектів виховання. Ці беззаперечні переваги, які дозволяє реалізувати

індивідуальний підхід у губернерській діяльності, можуть бути посилені за рахунок такої соціально-педагогічної специфіки: формування соціальних цінностей у процесі індивідуальної діяльності губернера, залучення до різноманітних видів позитивної соціальної діяльності, реалізація особистості вихованця в просоціальній поведінці.

На нашу думку, соціальний губернер – фахівець із соціального виховання, який реалізує його в домашніх умовах або в умовах, наближених до таких, та базує свою діяльність на індивідуальному підході. Можна сказати, що соціальний губернер транслює цінності соціального виховання на індивідуальному рівні або урізноманітнює індивідуальну виховну діяльність соціальною складовою.

З одного боку, діяльність соціального педагога, який займається губернерською діяльністю, порівняно з традиційним губернером звужена, оскільки він не викладач і не вчитель, з іншого, – вона розширюється за рахунок організаційної та координаційної функції й можливості розвитку соціальності особистості. Отже, можна визначити напрями роботи соціального губернера. Соціально-виховна діяльність з дітьми різного віку, а також соціальнопедагогічна підтримка людей, які цього потребують, протягом життя (обдаровані, люди з особливими потребами, люди похилого віку та ін.). Реалізація соціального виховання в умовах індивідуальної домашньої освіти та виховання щодо дітей, батьки яких зацікавлені в залученні фахівця з організації ефективної виховної роботи.

Індивідуальна робота з обдарованими дітьми або з дітьми, які мають соціальні відхилення з метою соціально-педагогічної корекції. Налагодження міжпоколінних стосунків у родині (у цьому аспекті дещо перехреснюються функції сімейного соціального педагога та соціального губернера, але цей напрям діяльності незамінний в індивідуальному підході щодо трансляції соціальних цінностей).

Сприяння формуванню батьківських об'єднань у територіальній громаді, які мають за мету поліпшення виховання дітей та гармонізації умов життєдіяльності соціального середовища. Підвищення педагогічної культури батьків, активізація виховного потенціалу родини та формування навичок усвідомленого батьківства. Окремо зазначимо, що незамінною є діяльність соціального губернера в дитячих будинках сімейного типу. Таку роль можуть виконувати прийомні батьки або соціальний педагог-куратор, який має губернерську підготовку.

Загальний зміст діяльності соціального губернера з об'єктом виховної діяльності, окрім традиційних виховних напрямів, може охоплювати: — формування соціальної компетентності об'єкта виховання, сприяння перетворенню його на суб'єкта власного соціального розвитку; — підвищення ефективності міжособистісних та соціальних комунікацій людини, з якою працює; — виявлення здібностей вихованця, забезпечення соціального комфорту в процесі розвитку обдарованих особистостей; — інтеграція вихованця до соціального середовища, що сприятиме формуванню його адекватної оцінки соціуму та свого місця в ньому; — формування соціальної активності та відповідальності в процесі реалізації завдань соціального виховання; — розвиток навичок соціальної самоорганізації життя; — зміст діяльності соціального губернера з оточенням вихованця та в соціальному середовищі; — діагностування стилю сімейного виховання та його активізація чи корекція в разі потреби; — виявлення позитивного соціального потенціалу мікросоціуму, у якому мешкає вихованець, залучення виховних можливостей територіальної громади до губернерської діяльності; — залучення до виховання та розвитку особистості різноманітних позаосвітніх та дозвіллевих закладів.

Таким чином, розглянувши сучасне значення губернерства, зокрема соціально-педагогічний аспект цього виду виховної діяльності, зазначимо, що традиційні складові

виховних систем минулого інтерпретуються в сучасних умовах, розширюється контингент вихованців, відбувається поєднання індивідуальної та колективної форм виховної роботи, затребуваним стає такий фахівець, як соціальний гувернер.

Соціальний гувернер – фахівець з організації соціального виховання на індивідуальному рівні — може працювати з людьми, які мають особливі потреби, обдарованими людьми, дітьми, які позбавлені батьківського піклування в соціальних установах. Особливості соціально-педагогічного аспекту полягають у розширенні напрямів виховної роботи гувернера, поглибленні соціально-виховного змісту діяльності. Перспективними напрямками дослідження цієї проблематики вважаємо вивчення соціального гувернерства як сфери соціально-педагогічної діяльності, визначення ефективних форм та методів роботи соціального педагога – гувернера.

2. Гувернерство як предмет науково-педагогічного аналізу.

Генеza світової, європейської та вітчизняної освітньо-виховних систем увібрала впродовж століть численні типи, форми, види закладів, установ, концепцій, поглядів, міркувань стосовно оптимізації, удосконалення освіти та виховання молодого покоління як провідних засобів становлення й розвитку особистості. Зокрема, альтернативні загальноприйнятим освітні системи виникають як виклик освітньо-виховним інститутам соціуму, вони тісно пов'язані зі змінами у потребах і запитах дітей та їхніх батьків.

Гувернерство – педагогічна система, яка функціонує на основі соціального замовлення і здатна виконувати покладену на неї освітньо-виховну функцію у взаємодії з іншими освітньо-виховними закладами, створюючи умови для самореалізації, соціальної адаптації, мотиваційного та творчого розвитку й самовизначення особистості.

Сучасне гувернерство потребує теоретичного обґрунтування з визначенням його специфічних рис та особливостей, призначення та можливостей виправданого й ефективного функціонування у рамках існуючої освітньої системи України. Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останніми роками з'явилися наукові публікації, присвячені аналізу гувернерства як педагогічної системи, соціально-педагогічного явища та його історичної генези (І. Акіншева, М. Головка, М. Денисенко, О. Корх-Черба, Н. Ковалевська, Н. Максимовська, Є. Сарапулова О. Шароватова, Д. Федоренко, С. Хлебик та ін.), розгляду особливостей діяльності домашніх педагогів (С. Золотухіна, Д. Латишина, О. Любар, О. Михайличенко, О. Сухомлинська, А. Троцько, М. Фіцула, Н. Якушко), висвітленню сучасного змісту домашньої освіти (А. Барбінов, Н. Побірченко, С. Попиченко, Т. Тронько). Значний масив науково-теоретичної інформації нагромаджено російськими дослідниками А. Ганічевою, Л. Пасечник, В. Кириловим, С. Марченко, Т. Тимохіною, С. Трошиною, О. Зверевою, Т. Куликовою, С. Куприяновим, Е. Савушкіною, С. Теплюк, Т. Тіхеєнко та іншими, у працях яких розглянуто суттєві аспекти професійної діяльності сучасного гувернера, окреслено напрями його роботи, професійні обов'язки, організаційнопедагогічні та соціологічні умови функціонування гувернерської системи.

Усі вони потребують систематизації, узагальнення та спроби обґрунтувати феномен гувернерства як особливої освітньо-виховної та соціально-педагогічної системи в контексті сучасних едукативних процесів в Україні.

Гувернерство як нестандартне педагогічне явище вирізняється суттєвими перевагами перед колективною формою навчання й виховання, що полягають у індивідуальному підході до

особистості вихованця, можливості творчого пошуку методик та технологій виховання, своєчасного коригування дій наставника залежно від ситуації виховання.

Сьогодні для української освітньої теорії і практики важливим є усвідомлення педагогічного потенціалу гувернерства як системи, що здатна забезпечити індивідуальну траєкторію освітнього, виховного та особистісного розвитку дитини.

Тема 2. Педагогічні технології підготовки гувернерів у ЗВО України

Лекція 5

1. Вимоги сучасного суспільства до професійних якостей гувернера.
2. Підготовка гувернерів в Україні.

1.Вимоги сучасного суспільства до професійних якостей гувернера.

Загальна характеристика професії В наш час, коли значна кількість дітей у зв'язку зі шкільним графіком занять (у гуртках іноземних мов, в музичних та хореографічних студіях та ін.) через серйозні захворювання чи інші причини не відвідує дошкільних закладів та груп продовженого дня, виникла потреба у гувернерах-професіоналах.

Соціальне замовлення на професію гувернера постало і у зв'язку з доцільністю здійснення індивідуального виховання особливо обдарованих дітей, дітей з девіантною поведінкою, хронічними захворюваннями. Гувернер, як фахівець, потрібен дитині під час тривалої хвороби і в реабілітаційний період. Він надає кваліфіковану допомогу учням, які відстають від ровесників у навчанні, в період підготовки дітей до вступу у перший клас, і в період адаптації до нового шкільного режиму дня.

Таким чином, відновлення цієї професії можна вважати прогресивним явищем, виявом особливої турботи про підростаюче покоління. Виховання дітей у сім'ї є однією з найбільш складних і завжди актуальних проблем людства. На виховання дітей у сім'ї впливають: структура сім'ї, усталений стиль спілкування, зайнятість та вподобання батьків, матеріальні та житлові умови та ін. Специфікою виховання дітей у сім'ї є виховання фізично здорової дитини без аномальних відхилень у поведінці і без хвороб. З давніх часів у сім'ї з великим достатком запрошували для виховання малюків 26 освічених фахівців-гувернерів. Така традиція поновилась і в наш час. Гувернери працюють як погодинні доглядачі дітей, так і вихователі у сім'ї. Все залежить від матеріального статку сім'ї та стану здоров'я і поведінки дитини. Погодинні доглядачі дітей купують їх, одягають та годують, наглядають за їхніми іграми, чистять та перуть їх одяг, миють та прибирають дитячі кімнати. Вони також укладають їх спати, читають їм книжки, водять їх до лікаря та привчають до дисципліни.

Дещо складніші проблеми стоять перед гувернером, який займається вихованням дитини у сім'ї. Перш за все, гувернант готується до появи у сім'ї, першого знайомства з членами сім'ї та дитиною. Після знайомства з сім'єю, виявлення форми і структури сім'ї, визначення усталеного стилю спілкування, зайнятості і вподобань батьків та причин, які викликали необхідність найняти вихователя, гувернер складає стратегічний та тактичний план щодо налагодження стосунків з дитиною, сім'єю загалом і кожним її членом зокрема.

Для визначення індивідуальних особливостей характеру виховання, гувернер підбирає тести і проводить тестування. Тут у нього можуть з'явитися труднощі з підбором тестів,

тестуванням, повідомленням про їх результати батькам, бо можливі відхилення у поведінці дітей та їх розвитку. Слід звернути увагу на психолого-педагогічні основи організації роботи гувернера з дітьми різних вікових груп. Особливості світосприймання та реакції на слова і дії гувернера у дітей різного віку різні. Результативність виховного процесу залежить від впливу загальних вікових, індивідуальних, стабільних і нестабільних новоутворень у характері вихованця.

Свою специфіку має робота гувернера з дітьми з девіантною поведінкою та хронічними захворюваннями. Гувернер визначає характеристику відхилень у поведінці дітей, їх причини і планує комплекс виховних дій, спрямований на нормалізацію поведінки вихованця. Своєї особливості має виховання дітей з хронічними захворюваннями. Поведінка гувернера під час тривалої хвороби, у 27 реабілітаційний період після перенесення захворювання має свою специфіку. Наприклад, коли дитина з високою температурою свідомо провокує конфлікт, не хоче приймати ліки, хоче кататися на ковзанах, то гувернер повинен розробити варіанти виходу з таких ситуацій. Гувернер розробляє план виховної роботи з агресивною дитиною, спрямований на подолання цієї якості, планує роботу із замкнутою дитиною у випадку, коли причиною замкнутості є занижена самооцінка. Він розробляє режим дня і обирає оптимальний для дитини - усталений чи класичний. Надалі гувернер займається вихованням у дитини самостійності, обережності, культури поведінки вдома, у громадських місцях, на природі.

Особливу увагу гувернер приділяє загальному розвитку дитини. Він визначає знання і вміння дитини, методика навчання її основам читання, писання, математики та підготовки дитини до школи. Учні молодших класів надає допомогу у приготуванні домашніх завдань. Своєю специфіку має і робота гувернера з навчання дітей у сім'ї іноземним мовам, музики, танцю, образотворчого мистецтва.

Він вивчає причини, мету індивідуального навчання дитини, умови, відношення батьків та самої дитини, наявність у дитини природних задатків і відповідної бази. З урахуванням цієї інформації гувернер складає план і методика індивідуального навчання дитини в домашніх умовах. Взагалі гувернери спостерігають, як розвиваються діти й обговорюють з батьками проблеми їх розвитку, займаються корекцією поведінки дітей, їхніх звичок. Слід зазначити, що крім цієї роботи гувернери можуть виконувати й інші обов'язки, які можуть бути пов'язані з доглядом за особами похилого віку, приготуванням їм їжі, годуванням домашніх тварин, відповідями на телефонні дзвінки, викликом робітників-ремонтників та наглядом за ремонтними роботами. За класифікацією професій гувернер належить до професій типу "людина-людина".

Санітарно-гігієнічні умови та безпека праці Гувернери, як правило, працюють у комфортабельних будинках та апартаментах з побутовим мікрокліматом. Одні приїжджають на роботу, інші можуть проживати у будинку, де працюють, маючи окрему кімнату. Робота розумова, напружена. Робочий час ненормований. Вони можуть працювати вечорами та у вихідні дні, але за це вони отримують додаткову платню. Обмежень щодо статі і віку в принципі немає, але перевага віддається жінкам. Неприятливими факторами є режим праці та відпочинку, емоційне та нервово напруження.

Вимоги професії до особистості працівника Професія гувернера пред'являє свої специфічні вимоги до працівника. Гувернер навчає дітей рахувати, читати, писати, організовує для них ігри, розповідає казки, цікаві історії, тому він повинен бути зібраним, організованим, терплячим, здатним до емоцій. Окрім того, він повинен знати вікову та педагогічну психологію, педагогіку, бути широко освіченою, ерудованою людиною. Важливо мати комунікативні та організаторські здібності, здатність до емпатії (розуміння почуттів інших людей). Гувернер повинен мати гарні манери, високий рівень загального інтелекту, широкий кругозір і ерудицію,

хорошу координацію рухів. Він повинен бути врівноваженою людиною, бажано жвавою, із сильним характером, емоційно стабільним, мати довготривалу і оперативну пам'ять, переключення і розподіл уваги, розвинене наочно-образне і абстрактно-логічне мислення. Гувернер має бути охайним, акуратним, приємним у спілкуванні, доброзичливим, спостережливим.

Професійне навчання Гувернерів готують у педагогічних училищах, коледжах, педагогічних інститутах та на спеціалізованих курсах різних форм власності. Для вступу необхідно мати хорошу зовнішність, здібності до педагогічної діяльності, любити дітей. Необхідні глибокі знання дитячої психології і педагогіки. Гувернер повинен любити і вміти грати на музичних інструментах, танцювати, малювати, знати іноземну мову. Особи, які мають педагогічну або психологічну освіту, можуть легко пройти перепідготовку і працювати гувернером.

Протипоказання до навчання та професійної діяльності Професія гувернера не рекомендується особам, які мають захворювання опорно- рухового апарату, функціональні розлади серцево-судинної та нервової системи, інфекційні та алергічні хвороби, дефекти мови та різко наявні фізичні вади. Психофізичними протипоказаннями для оволодіння професією гувернера є емоційна нерівноваженість, низький рівень комунікативних і організаторських здібностей, розподіл уваги.

Заробіток та перспективи зайнятості Заробітна плата гувернера оговорується при укладенні контракту. Вона, у більшості випадків, становить комерційну таємницю. Кар'єра гувернера залежить від рівня освіти, здібностей, інтелігентності і культури. Вони, у більшості випадків, працюють у приватних осіб. Останнім часом потреба у таких працівниках зростає. Ті, хто знає іноземні мови, має вищу освіту та досвід роботи з дітьми не менше 3-х років проблем з працевлаштуванням не мають. Можливе відкриття приватної фірми, робота за кордоном. Взагалі, ризик безробіття невеликий.

Психограма професії гувернера

Професійноважливі якості	Психодіагностичні методики	Діагностичні показники
1.Професійна спрямованість	Тест Голланда	С+, К+, А
2.Стиль спілкування	Тест Лірі-Шейна	довірливо-діалоговий альтруїстичний рефлексивно-маніпулятивний
3.Сенсомоторика: - точність рухів; - координація рухів	"Лабіринт" "Сенсомоторна проба"	вище за середній рівень
4.Увага: -розподіл; - переключення	ВН-2 "Додавання чисел і переключенням"	середній рівень

5.Пам'ять: - довготривала; - оперативна	"Числові ряди" КНОП-1	вище за середній рівень
6.Мислення: - наочно-образне; - абстрактно-логічне	ТП Тест Амтхауера	вище за середній рівень
7.Інтелект: - загальний; - вербальний	Тест Амтхауера Тест Векслера	вище за середній рівень
8.Емоційно-вольові якості: - емоційна; стабільність - відповідальність; - дисциплінованість; - толерантність; - самоконтроль;	Тест Кеттела 16ФО-187-А	C+, G+, Q1+, Q3+, M-
9.Комунікативні особливості: -емпатія; - доброзичливість	Тест Мехрабяна	високий рівень

Ан
Ст
ра

Соціальне призначення професії гувернера, його затребуваність не обмежується лише наданням індивідуальних послуг окремії (достатньо заможній) родині; в Україні гувернери можуть здійснювати професійну діяльність у державних та приватних дошкільних установах різних типів (міні-дитсадках, групах короткочасного перебування дітей, «дитсадках у багатоповерхівках»); співпрацювати у загальноосвітніх школах як учителі, що надають індивідуальну освітню допомогу дітям з соматичними хворобами, проблемами у вихованні й поведінці або обдарованим школярам; у якості батьків-вихователів в прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу; у спеціальних навчально-виховних установах, де зростають діти з особливими потребами; працювати волонтерами у громадських організаціях, які надають відповідні послуги та підтримку родинам, де виховуються діти з функціональними обмеженнями тощо.

Дослідження учених та вітчизняних науковців, кваліфікаційні характеристики та описи професії засвідчують, що гувернер – це педагогічний працівник, який забезпечує індивідуальний догляд, виховання та освіту в сім'ї дитини віком від трьох до десяти років (до закінчення початкової школи); забезпечує догляд, оздоровлення, режимні процеси, вивчення і всебічний розвиток особистості дитини, її здібностей; задовольняє інтелектуальні та емоційні потреби дитини, готує її до виконання необхідних соціальних ролей (зокрема, до навчання у школі), у разі потреби – захищає її життя, честь і гідність, використовуючи ефективні методи, засоби і форми роботи. Він виховує у дитини повагу до батьків, жінки, культурно-національних, духовних, історичних цінностей країни, країни походження, дбайливе ставлення до навколишнього середовища; готує вихованців до свідомого життя в дусі взаєморозуміння, запобігає шкідливим звичкам, пропагує здоровий спосіб життя. Крім того, він безпосередньо працює з батьками, надає їм консультаційну допомогу з питань навчання, виховання, розвитку їхньої дитини; під час виконання професійних обов'язків – несе повну відповідальність за життя та здоров'я дитини.

Отже, сучасний гувернер – особливий тип педагогічного працівника, який здійснює освітньо-виховну, розвивальну та інші професійні функції педагога в умовах сім'ї. Професійна компетентність – базова характеристика діяльності фахівця, зокрема, майбутнього гувернера, включає змістовий (знання), процесуальний (уміння) компоненти, а критерієм ефективності професійної підготовки повинна бути сформована професійна компетентність – складна взаємодія професійних і особистісних характеристик. Професійна компетентність гувернера постає як синтез когнітивного, наочно-практичного й особистісного досвіду. При цьому компетентність, виступаючи результатом навчання, є наслідком саморозвитку індивіда, узагальнення особистісного і діяльнісного досвіду. Подальшого науково-теоретичного осмислення та практичного втілення потребують шляхи, форми та методи формування професійних компетенцій майбутнього гувернера у період навчання у ЗВО.

2. Підготовка гувернерів в Україні.

Сучасний інститут гувернерства націлений на розв'язання освітніх і виховних завдань, які постають у деяких родинах та пов'язані з емоційними, соціальними чи іншими особливостями родинної життєдіяльності; покликаний формувати покоління непересічних особистостей, сприяти удосконаленню різних аспектів суспільної життєдіяльності. А це у свою чергу означає, що гувернери потребують належної професійної підготовки як особливий тип освітянських працівників у вищих навчальних закладах. Вузівська підготовка гувернерів здійснюється в Україні у ряді навчальних закладів як спеціалізація педагогічних напрямів підготовки фахівців («Початкова освіта», «Дошкільна освіта», «Музична освіта та виховання», «Соціальна педагогіка»).

У ХХІ столітті гостро стала проблема гуманізації освіти, формування в ході педагогічного процесу найвищих духовних цінностей людини, що стають пріоритетними у педагогічних течіях сучасності. Принципово новий підхід до проблем формування особистості справедливо відноситься дослідниками у наш час до глобальних. Саме тому діяльність сучасних фахівців індивідуального навчання й виховання – гувернерів та їх професійно-педагогічна підготовка – розглядаються як загальнодержавна проблема. Підготовка гувернера в умовах варіативної та альтернативної освіти може здійснюватись як у державній, так і в недержавній освітніх системах; обидві системи мають право на існування, і є рівноправними.

У кваліфікаційній характеристиці соціальних гувернерів, розробленій 1994 року З. Зайцевою, відзначалось: «Гувернер повинен знати: основний зміст базових програм із загальноосвітньої підготовки за курс неповної середньої школи; особливості методики навчання дітей предметів загальноосвітнього циклу, різних видів діяльності, самообслуговування; основи оздоровлення дитини в побутових умовах. Повинен уміти: приймати професійні рішення з урахуванням їхніх соціальних наслідків і вимог етики, здійснювати корекційно-психолого- соціальну роботу за індивідуальною програмою» [2, с. 73–74].

Однією з головних проблем сучасного інституту гувернерства є недостатня кількість професійних педагогів, здатних ефективно працювати в умовах сім'ї. Підготовку фахівців даної кваліфікації ще до недавнього часу здійснювали три типи навчальних закладів. До першого типу варто віднести заклади, що надають професійну підготовку особам, які не мають спеціальної педагогічної освіти і які видають випускникам спеціальні посвідчення відповідно до державних ліцензій. До них належать навчальні центри при службах зайнятості населення. До другого можна віднести позашкільні заклади, що організують профорієнтаційну роботу з

молоддю. Третій – вищі навчальні заклади різного рівня акредитації, що готують домашніх вихователів (гувернерів) або надають умови для перекваліфікації особам, які мають педагогічну освіту. Проте фахова підготовка соціального гувернера не вкладається в звичні педагогічні рамки.

Соціально-педагогічні дослідження останніх років переконливо доводять, що під професійною підготовкою соціального гувернера необхідно розуміти процес формування фахівця нового типу, здатного швидко й адекватно реагувати на зміни, що відбуваються в суспільстві, компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми на всіх рівнях. Особливими є професійні обов'язки соціального гувернера, який взаємодіє з сім'єю, що виховує дитину з обмеженими функціональними можливостями. Напрямами його роботи є навчання дітей самообслуговування, реконструкція соціокультурного оточення, допомога в комунікації і навчанні, організація дозвілля та спілкування, вияв і розвиток здібностей, соціально-психологічна робота з батьками, формування позитивної громадської думки щодо проблем інвалідів. Інвалідність дитини часто стає причиною глибокої і тривалої дезадаптації всієї родини. У даному разі особливої уваги заслуговує соціокультурна реабілітація, головною метою якої є особистісний розвиток індивіда, підвищення рівня його саморегуляції.

На сьогодні в Україні підготовку соціальних гувернерів як спеціалізації майбутніх соціальних педагогів здійснюють провідні вищі навчальні заклади (Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова, Черкаський державний університет ім. Б. Хмельницького, Кам'янець-Подільський державний університет ім. І. Огієнка, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича). З погляду професійно-особистісного становлення майбутнього фахівця, формування готовності до майбутньої професійної діяльності в інших вишах країни до навчальних планів включено дисципліни "Основи соціального гувернерства", "Технології роботи соціального гувернера". В Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя до програми підготовки студентів спеціальності "Соціальна педагогіка. Практична психологія" освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр включено дисципліну "Технології роботи соціального гувернера", мета якої полягає у розвитку в студентів професійного інтересу до питань і проблем соціального виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в сімейному середовищі, усвідомлення важливості та необхідності для формування особистості дитини повноцінної родини.

В межах дисципліни передбачено вивчення національних та зарубіжних моделей роботи домашнього вихователя, психологопедагогічних основ роботи соціального гувернера у виховному полі сім'ї, формування вмінь організовувати освітньо-виховну діяльність з дитиною на основі особистісно орієнтованої моделі взаємодії з нею. Основні завдання дисципліни: поглибити професійні знання студентів про роль соціального педагога в сімейному вихованні; навчити студентів визначати місце індивідуального виховання в сім'ї в сучасній системі освіти та соціального виховання, розуміти його специфічні особливості; формування вміння аналізувати та оцінювати виховний потенціал сім'ї, діагностувати психолого-педагогічні та соціальні основи сімейного виховання; формувати вміння розробляти власні технології індивідуального виховання на основі знань про психолого-педагогічні особливості дітей-дошкільників та дітей молодшого шкільного віку різного рівня фізичного, психічного та соціального розвитку. Вивчення дисципліни передбачає формування у студентів знань: про сутність та зміст гувернерського соціального навчання і виховання дитини в сім'ї; про специфічні особливості індивідуального соціального виховання в родині; про роль і місце соціального виховання в сім'ї в сучасній системі соціального виховання; про значення застосування сучасних технологій у соціальному вихованні дитини в родині.

На основі цих знань повинні бути сформовані уміння: аналізувати та оцінювати виховний потенціал та потреби дитини; діагностувати психолого-педагогічні особливості та особливості процесу соціалізації дітей різного фізичного, психічного та розумового розвитку дошкільного та молодшого шкільного віку; розробляти власні технології індивідуального соціального виховання на основі отриманих професійних знань; реалізовувати індивідуально-персоніфіковану модель педагогічної взаємодії з батьками з метою цілісного соціально-педагогічного впливу на дитину; поновлювати соціально-педагогічні знання та впроваджувати їх у практику професійної діяльності.

Відповідно до визначених мети і завдань у змісті дисципліни виокремлено три взаємопов'язані частини (змістові модулі): "Становлення системи гувернерського виховання історичному розвитку суспільства", "Науково-методичні засади діяльності соціального гувернера", "Теорія і практика освітньо-виховної діяльності соціального гувернера". Зважаючи на роль самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів у період вищівського навчання, автор програми пропонує широкий спектр різноманітних пошукових, науково-дослідних завдань, виконання яких забезпечує поглиблене вивчення теоретичного матеріалу. Наприклад: написання рефератів, підготовка повідомлень, виконання творчих робіт. Важливим елементом навчання є перегляд кінофільмів та різних їх освітніх відеофрагментів з подальшим аналізом, для чого створена відповідна відеокolleкція. Міждисциплінарні зв'язки у вивченні дисципліни здійснюються з дисциплінами "Соціальний супровід сім'ї", "Технології соціально-педагогічної діяльності", "Соціалізація особистості" рядом психологічних дисциплін.

Висновки.

Теоретична підготовка соціальних педагогів до здійснення гувернерської діяльності у ВНЗ України здійснюється шляхом спеціалізацій і введення у навчальні плани навчання майбутніх соціальних педагогів відповідних дисциплін. Введення спеціалізації, звичайно, максимально сприяє формуванню професіоналізму майбутнього фахівця, його готовності до виконання професійних обов'язків, стимулює його професійне і особистісне зростання. Важливим кроком у підготовці до соціального гувернерства є і введення в навчальні плани освіти соціальних педагогів дисципліни "Технології роботи соціального гувернера". В той же час загальною проблемою для обох типів навчання є проблема забезпечення якісної практичної підготовки у період вищівського навчання з урахуванням специфіки професійної діяльності соціального гувернера, сприяння творчому вияву майбутніх фахівців, формування прогностично-проективних умінь у здійсненні навчально-виховного процесу в домашніх умовах

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тенденції розвитку сімейної освіти в Україні	4
2.	Гувернерські методики навчання дитини в домашніх умовах	2
3.	Специфіка, інваріатні та варіативні види діяльності сучасного гувернера	2
4.	Правовий статус гувернера-вихователя у сучасному суспільстві, в системі освіти, інституціях сімейного типу.	

Семінарське заняття 1

Тема «Тенденції розвитку сімейної освіти в Україні»(4 год)

Питання для обговорення:

1. Сім'я як найперше соціально-педагогічне виховання й розвитку дитини. Гуманізація педагогічного процесу сьогодення. Мета домашньої освіти та навчання.
2. Становлення гувернерства у 20 – на початку 21 століття.
3. Вимоги до особистості майбутнього гувернера, які висуває сьогоденне суспільство. Недоліки та переваги професії гувернера.
4. Перспективи відродження традицій гувернерства в Україні.
5. Проблеми досягнення консенсусу та подолання бар'єрів в процесі спілкування з батьками дитини.
6. Особливості налагодження контакту з дитиною.
7. Конфлікти дітей з вихователями та шляхи їх подолання.
8. Особливості роботи гувернера в контексті вимог, обумовлених особливостями сім'ї, домінуючими сімейними відносинами, розвитком соціуму.

Практичні завдання:

1. Проаналізувати періодичні видання з 2010 по 2019 роки на наявність публікацій, присвячених проблемам гувернерської діяльності. Графічно оформити результати здійсненого аналізу.
2. Скласти графічну схему співвідношення понять «дитина», «гувернер», «родина», «мати», «суспільство». Обґрунтувати власну думку.
3. Розробити схему взаємодії дитини з домашнім вихователем. Навести нижче опис особливостей такої взаємодії (колоквіум).
4. Підготувати інформаційне повідомлення за темами:
 - ✓ «Гувернер та дитина. Особливості спілкування. Роль невербальної комунікації».
 - ✓ «Забезпечення безпеки дитини. Перша допомога. Правила психологічної безпеки».
 - ✓ «Гувернер й батьки. Досягнення консенсусу. Побудова довірливих відносин».

Семінарське заняття 2

Тема «Гувернерські методики навчання дитини в домашніх умовах» (2 год.)

Питання для обговорення: (в форматі презентацій Power Point)

1. Методика випереджаючого навчання С.Лисенкової.
2. Огляд методик П.С. Тоцького та Б.П. і П.М. Ерднієвих, В.М. Мельника.
3. Методика В.Ф. Шаталова.
4. Методика Є.Ільїна.
5. Навчально-виховна методика М. Зайцева.
6. Методика Г.Домана.
7. Методика Сесіль Лупан

Практичні завдання:

1. Підготувати реферативні доповіді з тем на вибір:
 - Система виховання за Б. Споком
 - Ментальна арифметика
 - Методика доктора Шінічі Сузукі.
 - Методика Леоніда Береславського.

Семінарське заняття 3

Тема «Специфіка, інваріативні та варіативні види діяльності сучасного гувернера»
(2 год.)

Питання для обговорення:

1. Специфіка роботи гувернера – «фахівець інтегративного профілю»
2. Варіативні види діяльності гувернера (музична освіта, навчання танцям, супровід дитини до закладів додаткової освіти (наприклад, музичної, художньої чи спортивної школи, студії, гуртка тощо).
3. Інваріативні види діяльності гувернера (організацію занять з інтелектуального розвитку дитини та підготовки до шкільного навчання; знайомство з нормами та правилами поведінки в суспільстві; фізичний розвиток вихованця; дозвільневу діяльність і догляд; навчання навичкам самообслуговування; формування основних навчальних умінь, початкових мистецьких уявлень; діагностику психологічного, розумового, фізичного розвитку дитини; розвиток морально-етичних якостей (співпереживання, турботливість, совісність, сором'язливість, передбачливість) тощо.

Практичні завдання:

1. Розробіть професіограму професії сучасного гувернера дітей дошкільного віку (творче заняття: можна зобразити у формі малюнка, схеми, презентації)
2. Зробити аналіз приватних фірм, що надають послуги гувернерів в Україні, заповнити таблицю за прикладом

Назва установи	Перелік послуг, що надають	Основні вимоги до гувернантки	Обов'язки гувернантки	Формати роботи	Вартість послуг гувернантки

Приклад фірми:

<https://sweethome.ua/ua/staff/guverneryi/guvernanka/>

Семінарське заняття 4

Тема «Правовий статус гувернера-вихователя у сучасному суспільстві, в системі освіти, інституціях сімейного типу»(2 год)

Питання для обговорення:

1. Директивні та нормативні документи.
2. Питання з працевлаштування.
3. Особливості оформлення контрактів при працевлаштуванні.

Практичні завдання:

1. Підготувати повідомлення-дослідження про Всеукраїнську асоціацію агентств домашнього персоналу [<https://uahsa.org/>]
2. Скласти своє резюме для пошуку роботи гувернером у сім'ї
3. Напишіть власні роздуми « Чи є в наш час актуальною книга В.Ф. Одоєвського «Руководство для гувернанток»?

ДИДАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Кейс самостійної роботи здобувача вищої освіти 4 курсу спеціальності «Дошкільна освіта (роздруковується кожним студентом)»

Завдання	Кількість балів	Відмітка про виконання
Проаналізувати періодичні видання з 2010 по 2019 роки на наявність публікацій, присвячених проблемам гувернерської діяльності. Графічно оформити результати здійсненого аналізу	3	
Скласти графічну схему співвідношення понять «дитина», «гувернер», «родина», «мати», «суспільство». Обґрунтувати власну думку.	2	
Розробити схему взаємодії дитини з домашнім вихователем. Навести нижче опис особливостей такої взаємодії (коловіум).	2	
Підготувати інформаційне повідомлення за темами: 1.«Гувернер та дитина. Особливості спілкування. Роль невербальної комунікації». 2.«Забезпечення безпеки дитини. Перша допомога. Правила психологічної безпеки». 3.«Гувернер й батьки. Досягнення консенсусу. Побудова довірливих відносин».	3	
Підготувати реферативні доповіді з тем на вибір: 1. Система виховання за Б. Споком 2. Ментальна арифметика 3. Методика доктора Шінічі Сузукі. 4. Методика Леоніда Береславського.	2	
Розробіть професіограму професії сучасного гувернера дітей дошкільного віку (творче заняття: можна зобразити у формі малюнка, схеми, презентації)	2	
Зробити аналіз приватних фірм, що надають послуги гувернерів в Україні, заповнити таблицю за прикладом	4	
Підготувати повідомлення-дослідження про Всеукраїнську асоціацію агентств домашнього персоналу [https://uahsa.org/]	2	
Скласти своє резюме для пошуку роботи гувернером у сім'ї	3	
Напишіть власні роздуми « Чи є в наш час актуальною книга В.Ф. Одоєвського «Руководство для гувернанток»?	2	
Виконання індивідуальної навчально-дослідного завдання (з перелічених тем	10 б.	

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності ЗВО, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання ІНДЗ захистом творчого проекту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу – це вид творчої роботи ЗВО, яка містить результати дослідницького пошуку, висвітлює рівень опанування знаннями з дисципліни «Історія гувернерства в Україні» та практичними вміннями

аналізувати досліджувану проблему, відображає певний рівень навчальної компетентності ЗВО. З даної дисципліни ЗВО виконує індивідуально-дослідне завдання (творчий проект) за результатами вивчення змістових модулів.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час практичних занять і охоплює значний обсяг змісту навчального курсу.

Вид ІНДЗ – творчий проект. ІНДЗ має бути стислим, носити оглядовий характер. Повинно бути представлено у зручній для сприймання формі, бажано у вигляді мультимедійної презентації (PowerPoint, MovieMaker).

Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано відповідно у табл.

Система оцінювання ІНДЗ

№ п/п	Критерії оцінювання, виконаної роботи	Максимальна бальна оцінка за критеріями
1	Обґрунтування актуальності обраної теми	1
2	Логіка викладення матеріалу	2
3	Визначення сучасного стану проблеми, її перспективність	2
4	Обізнаність у науковій та методичній літературі, широта представлених авторських позицій	2
5	Обґрунтування власної позиції	2
6	Оформлення роботи	1
	Разом	10

Характеристика рівнів виконання ІНДЗ:

Високий рівень виконання (10-9 балів): робота містить всі структурні компоненти. Найважлива висока аргументованість висновків. Основна наукова інформація систематизована і представлена в описі. Методичні поради і висновки ґрунтовні, логічні. Найважливе власне бачення проблеми дослідником, глибоке її знання. Науковий і фактичний матеріал оформлений аргументовано і доказово. Показані вміння самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати інформацію, користуватись джерелами інформації. Робота має творчий характер.

Достатній рівень виконання (8 – 7балів): Робота містить всі структурні компоненти. Основна наукова інформація систематизована і представлена в описі. Студент виявив знання в обсязі означеної проблеми. Володіє розумовими операціями аналізу, синтезу, узагальненням, вміє робити висновки. Матеріал роботи представлений логічно, обґрунтовано. Студент здатний самостійно опрацювати матеріал і оформлювати його у цілісну роботу, але не вистачає власних суджень, свого бачення щодо розв'язання обраної теми роботи.

Середній рівень виконання (6 - 4 балів): студент виявляє вміння працювати з науковими, методичними джерелами. Має утруднення в узагальненні, систематизації матеріалу. Методичні поради незмістовні. Відсутнє власне бачення розв'язання проблеми. Робота має більш описовий ніж аналітичний характер.

Низький рівень виконання (3-0 балів): Неякісне оформлення роботи. Студент відтворює незначну частину завдання, діє в межах поставлених умов, але виконання їх поверхове. Показує незнання спеціальної термінології. Не вміє здійснювати аналітичний опис наукового матеріалу. Має нечітке уявлення про проблему, що вивчається.

Теми індивідуальних навчально-дослідних завдань (ІНДЗ):

1. Сучасні надбання у сфері педагогічної діяльності домашніх наставників–гувернерів.
2. Особливості розвитку гувернерства на сучасному етапі.
3. Фахова підготовка гувернерів до здійснення професійної діяльності в Україні.
4. Сучасний гувернер як особливий тип педагога.
5. Законодавча база діяльності гувернера в Україні.
6. Характеристика гувернерства від Ренесансу до ХУШ століття.
7. Гувернерство в епоху Відродження та Реформації. Мартін Лютер. Педагогіка «нового часу». «Материнська школа Я.А. Коменського. «Думки про виховання» Джона Локка. Ф. де Фенелон «Про виховання дівиць». Природне виховання Ж.-Ж. Руссо. Філонтропізм (любов до людини) система виховання Йоганна Базедова.
8. Розвиток гувернерства на території Київської Русі у 18 ст. Козацьке виховання. Гувернер Григорій Савич Сковорода.
9. Розвиток гувернерства у ХІХ столітті. Розвиток і розквіт гувернерства в Європі у ХІХ ст.
10. Розвиток гувернерства в Російській імперії у ХІХ ст.
11. Розвиток освіти в Російській імперії. Система І.І. Бецького. Поділ гувернерів на домашніх наставників та домашніх вчителів. Вимоги до гувернерів. Екзамен для гувернерів. Пільги і переваги.
12. Розвиток гувернерства у ХХ ст. - на початку ХХІ ст. Підготувати інформаційний лист про одну із діючих організацій з навчання або надання послуг гувернантки на Україні чи за кордоном.
13. Розвиток гувернерства в капіталістичних країнах. Сполучені Штати Америки. Особливості розвитку гувернерства в капіталістичних країнах на сучасному етапі.

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Тестове завдання з курсу „Історія губернерства в Україні” (для студентів 4 курсу)

1. Терміни „губернер”, „губернерство” вперше виникли у:
 - а) XVIII столітті у Німеччині;
 - б) XIV столітті у Франції;
 - в) XIX столітті в Росії.

2. На сучасному етапі дослідниками визначено ... етапів розвитку губернерства:
 - а) дванадцять;
 - б) тринадцять;
 - в) одинадцять.

3. Розквіт губернерства в Російській імперії пов'язаний з епохою правління:
 - а) Петра I;
 - б) Катерини II;
 - в) Миколи II.

4. Першою громадською освітньо-виховною установою для навчання вітчизняних домашніх педагогів в історії Російської імперії вважається:
 - а) жіночий навчальний заклад „Сен-Сіра”;
 - б) Виховне товариство благородних дівчат; в) Маріїнський інститут.

5. „Положення про домашніх наставників та учителів” було затверджене:
 - а) 1 вересня 1834 року;
 - б) 1 липня 1864 року;
 - в) 1 липня 1834 року.

6. Автором „Керівництва для губернеранток” є:
 - а) К.Д. Ушинський;
 - б) С. Лікок;
 - в) В.Ф. Одоєвський.

7. Засобом реалізації якого підходу в педагогіці виступає виховання дитини в умовах сімейно-побутового середовища?
 - а) особистісно-орієнтованого;
 - б) індивідуального;
 - в) гуманістичного.

8. Гра в житті дитини – це:
 - а) соціальна потреба у пізнанні навколишньої дійсності;
 - б) засіб навчання і виховання;
 - в) діяльність у певний (вільний) час.

9. До методик раннього розвитку дитини належать:
 - а) „Структура інтелекту” Дж. Гілфорда;
 - б) Теорія М. Ібука;
 - в) Методика М. Монтессорі.

10. Входження дитини в гурт інших дітей, сприймання нею групових цінностей, можливість впливати на зміну їх на краще визначається як:
 - а) соціалізація;
 - б) групова взаємодія;
 - в) соціальна адаптація.

11. До показників соціального здоров'я дитини належить:

- а) розвинена мова;
- б) віра в Бога;
- в) культура користування матеріальними благами.

12. Основним критерієм готовності дитини до школи є:

- а) інтелектуальна готовність;
- б) фізичний розвиток;
- в) морально-вольова зрілість.

13. До елементарних математичних уявлень дитини належать:

- а) уявлення про кількість;
- б) орієнтування у просторі;
- в) орієнтування у часі.

14. До різновидів обдарованості не належать:

- а) технічна;
- б) соціальна;
- в) шахова.

15. До показників психологічного розвитку дитини належать:

- а) розвиток пам'яті, уваги, уяви;
- б) орієнтування у просторі та часі;
- в) наявність навичок самообслуговування.

16. У процесі формування особистості дитини провідне значення мають:

- а) соціальне оточення та культурно-історичне середовище;
- б) висококваліфіковані та досвідчені педагоги;
- в) матеріальний достаток родини.

17. Про соціальну компетентність дошкільняти свідчать:

- а) групова взаємодія, розуміння іншої точки зору, регуляція спільної діяльності, розвинене спілкування;
- б) групова взаємодія, регуляція спільної діяльності;
- в) соціалізація, розуміння іншої точки зору.

18. Гувернерська діяльність фахівця зумовлює:

- а) всебічний гармонійний розвиток дитини;
- б) інтелектуальний розвиток (освіту) дитини;
- в) набуття дитиною навичок самообслуговування.

19. Який з наведених нижче факторів найбільше свідчить про професіоналізм соціального гувернера:

- а) особистісне переконання: „Спочатку любити, а потім – виховувати дитину”;
- б) вихованість, грамотна мова, знання методик всебічного гармонійного розвитку дитини;
- в) наявність диплому за спеціальністю гувернер.

20. Ефективною формою взаємодії соціального гувернера із батьками вихованця є:

- а) консультації, бесіди;
- б) періодичне залучення батьків до безпосередньої взаємодії із дитиною під час виховних моментів та сімейних свят;
- в) відверті розмови за чашкою кави.

Ключ правильних відповідей (варіант І) 1б, 2а, 3б, 4б, 5в, 6в, 7а, 8а, 9б,в, 10а, 11в, 12в, 13а,б,в, 14а, 15а, 16а, 17а, 18а, 19а, 20а,б, 21в, 22а, 23в, 24б, 25а,б,в, 26а,б,в, 27а, 28в, 29а,б,в, 30а

Критерії оцінювання:

1-15 балів – низький рівень

16-23 балів – достатній рівень 24- 30 балів – високий рівень.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ГУВЕРНЕРСТВА В УКРАЇНІ»

1. Актуальність виникнення гувернерства в Україні. Офіційне визнання гувернерства як педагогічного явища, інтенсивне поширення його в Україні.
2. Закон України “Про дошкільну освіту”, узаконення освіти в родині.
3. Основні чинники відновлення професії гувернера у соціальному середовищі сучасної України.
4. Особливості роботи гувернера в контексті вимог, обумовлених особливостями сім’ї, домінуючими сімейними відносинами, розвитком соціуму
5. Введення в професію — професійні якості гувернера, зміст професії, етичний кодекс
6. Відродження інституту гувернерства як суспільно необхідного
7. соціально-педагогічного явища в Україні.
8. Роль книги В. Одоєвського “Посібник для гувернанток” у підготовці педагогів для сімейного виховання.
9. Специфіка роботи гувернера – «фахівець інтегративного профілю»
10. Варіативні види діяльності гувернера (музична освіта, навчання танцям, супровід дитини до закладів додаткової освіти (наприклад, музичної, художньої чи спортивної школи, студії, гуртка тощо).
11. Інваріативні види діяльності гувернера (організацію занять з інтелектуального розвитку дитини та підготовки до шкільного навчання; знайомство з нормами та правилами поведінки в суспільстві; фізичний розвиток вихованця; дозвільневу діяльність і догляд; навчання навичкам самообслуговування; формування основних навчальних умінь, початкових мистецьких уявлень; діагностику психологічного, розумового, фізичного розвитку дитини; розвиток морально-етичних якостей (співпереживання, турботливість, совісність, сором’язливість, передбачливість) тощо.
12. Розвиток гувернерства на території Київської Русі у 18 ст. Козацьке виховання. Гувернер Григорій Савич Сковорода.
13. Розвиток гувернерства у XIX столітті. Розвиток і розквіт гувернерства в Європі у XIX ст.
14. Розвиток гувернерства в Російській імперії у XIX ст.
15. Розвиток освіти в Російській імперії. Система І.І. Бецького. Поділ гувернерів на домашніх наставників та домашніх вчителів. Вимоги до гувернерів. Екзамени для гувернерів. Пільги і переваги.
16. Розвиток гувернерства у XX ст. - на початку XXI ст. Підготувати інформаційний лист про одну із діючих організацій з навчання або надання послуг гувернантки на Україні чи за кордоном.

**ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ БІБЛОТЕКИ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ
НАВЧАЛЬНИМИ ПІДРУЧНИКАМИ(ПОСІБНИКАМИ) З ДИСЦИПЛІНИ.**

з/ №	Найменування альної дисципліни	Автор учника чального бника тощо)	Найменування учника чального бника тощо)	Найменування вництва, рік видання	Кількість іпників
1.	«Основи увернерства з методикою»	Маценко Л.М.	Методика оти гувернера : навчально- методичний осібник для отовки фахівців пряму 0101 – «Педагогічна освіта».	К. : ДАКККіМ, 2010. – 242с.	-
2.	«Основи увернерства з методикою»	Інспекторова Т.С.	Теорія та одика діяльності йного педагога.	Умань: РВЦ Софія», 2009. – 76с.	-